

munka

művészeti és társadalmi beszámoló szerkeszti: kassák lajos, budapesten

✓ földre az utból	259
✓ nádas endre: illozófilai materializmus és történelmi materializmus	261
zalk zoltán: fiatal munkáshoz	265
vajda imre: a wien-i ifjómunkás-találkozó	265
dör: racionalizálás (kép)	267
balogh i.: az egyetemi ifjuság helyzete	269
p. l.: 1914-1929	272
kassák lajos: 99 (vers)	274
✓ falus ervin: az orosz-kínai viszály keresztmetszete	274
r. z.: az angol és amerikai munkásmozgalom	278
walleshansen metszete	279
reményi józsef: amerika nemzetiségi arca	282
gárdos magda: női testkultúra	284
nádass józsef: két könyv a parasztságról	285
holka lászló: közös nyelv közös elv	288
✓ vas istván: ilja ehrenburg, moszkvai sikátor	286
márton viktor: gergely sándor, szü	287
justus pál: helyreigazítás	287

1929 szeptember

P A N T H E O N K I A D Á S

M E G J E L E N T

A LEGMONUMENTÁLISABB
HÁBORUS REGÉNY

ARNOLD ZWEIG:

GRISA
ÖRMESTER

EGY OROSZ KATONA MEG-
RÁZÓ ÉLMÉNYEI A FRONTON
ÉS A NÉMET HADIFOGSÁGBAN

ÁRA
FÜZVE 6.— P
KÖTVE 8.— P

A „KIVÁLASZTOTTAK“ LEGUJABB 2 KÖTETE
EDDIG 11 NYELVEN JELENT MEG!

munka

művészeti és társadalmi beszámoló

FÉLRE AZ UTBÓL

A tízéves és immár intézményesített ellenforradalomban a magyar munkásmozgalom még ma sem tud aktív és tömör szervezeteket fölállítani. Mi ennek okát jórészt az utánpótlás teljes hiányában látjuk. A magyar mozgalom felelős fórumai hosszú időn át meglehetősen nemtörődőséggel kezelték a tartalékok kiképzésének életbevágóan fontos ügyét. Ismerjük és számításba vesszük azokat a nehézségeket és akadályokat, amelyekkel az utóbbi tíz esztendőben egy ujonnan szervezkedő munkárszervezetnek meg kellett küzdenie — de azt tartjuk, hogy a felelősség alól való kibuvás volna csak ezeket okolni az ifjúnkmásmozgalom kései és nehézkes megindulásáért. Meggyőződésünk, hogy életképes, egészséges és történelmileg szükségszerű mozgalom belső erőinél fogva utat tud törni magának még oly súlyos akadályok között is. Az ifjúnkmásmozgalom ma Magyarországon a munkásosztály teljes gazdasági, társadalmi és politikai elnyomatása s az egyre szélesülő proletarizálódás idején vitathatatlanul történelmi szükségszerűség. S hogy még sem tudott kibontakozni, abban a külső körülmények mellett bizonyára belső, organikus okok is közrejátszanak. Az uralkodó osztályok jól látják a munkásfiatalság szervezésének óriási jelentőségét és ezért tudatos munkával építik ki erős ellenszervezeteiket (cserkész- és leventeszervezeteket, kongregációkat, felekezeti ifjúsági egyesületeket stb.) kettős céllal: egyrészt azért, hogy az azokba tömörít-

tett munkásfiatalságot az érdekeinek megfelelő osztálytudatos szervezkedéstől elvonják, másrészt, hogy ideológiai elneveléssel, katonai fegyelmezéssel stb. a maguk háborús és fascizáló céljaira előkészítsék. Ezzel szemben a magyar munkásmozgalom s vele az ifjúnkmásmozgalom is, a veszített forradalmakat minden esetben követő ideológia krízisét éli. Nemesak az egyes területeken mutatott passzivitás, politikai opportunizmus, ideológiai ingadozások tünetei ennek a krízisnek, hanem elsősorban a széttagozottság, egymással szemben álló frakciók kialakulása a mozgalomban.

A tétova hallgatás és semmit-sem-kezdemenyezés tíz éve után, belső és külső nyomásra, végre a magyar mozgalom felelős tényezői is rászánták magukat arra, hogy legalább szervezeti formákat létesítsenek az ifjúnkmásmozgalomnak. Sajnos azonban, ezek a keretek nem adnak elég lehetőséget komoly mozgalom kialakítására és féltő, hogy csak néhány politikai ambícióktól tulfutott fiatalembernek fognak érvényesülési terepül szolgálni. Az ifjúnkmásmozgalom szervezeti alapjait lefektető szociáldemokrata pártkongresszus óta eltelt néhány hónap elegendő volt oly frakció kialakítására, amely nem az ifjúnkmásmozgalom sajátos érdekeit, hanem a vezető fórumok mindenkori kívánságait tolmácsolja — a munkásfiatalság nevében, de a saját politikai érvényesülésének biztosítására. — Tőlük alig különbözik az a frakció, amely

munka

a minél szélesebb autonómia követelésén kívül egyéb programot nem tud adni a fiatalságnak: holott ők maguk is jól tudják, hogy az autonómia belső organikus erő nélkül csak üres keret, ellenben az ideológiai és szervezeti erő ifjumszűz, ha nem adnak neki autonómiát, ki tudja majd küzdeni azt magának. E két frakcióval látszólag szemben áll, valójában azonban, csakugy, mint azok, politikai ambícióhoz akarja eszközül felhasználni a magát intranszignens baloldalinak nevező frázisforradalmár-társaság. Ezenkívül a mindenáron és mindenkivel szemben való ellenzékiesség, megsértődött vagy lecsúszott vezérspiránsok nagy adag személyi hiúsága próbál még szektává alakulni. Ez a kis csoport nagyszájúsággal és a mozgalmon belül rendezett verekedésekkel próbálja leplezni jelentéktelen voltát. Mi természetesen ezeknek a verekedő klikkeknek létjogosultságát a leghatározottabban tagadjuk. Azonban nem nyugodhatunk bele abba, hogy e sokat handabandázó, de sem koncepcióval, sem gyakorlati munkára való képességgel nem rendelkező frakciók szavalása elterelje a figyelmet a megoldásra váró súlyos problémákról.

Ez a helyzet, zavarosak és zavarosban halászók gombamódra elszaporodása szinte kétségbeesítőnek és reménytelennek látszik. De mi a marxi dialektika módszerét alkalmazzuk a társadalom minden területén, így a munkásmozgalomra és azon belül az ifjumszűzmozgalomra is. Ennélfogva bizonyosra vesszük, hogy éppen a széttagoltságból, apró frakciók nem mindig elvi és nem mindig tiszta versengéséből fog kialakulni az ideológiai és taktikai hibáktól tisztult erős és egységes ifjumszűzmozgalom. Hiba volna azonban csak az automatikus fejlődés törvényszerűségére bízni a fiatalság mozgalmának további alakulását. Hiba volna annál inkább, mert ma már az ifjumszűzmozgalom tuljutott a holtponton és itt az ideje annak, hogy komoly alkotó munkához lássunk. Mit értünk mi ez alatt? Értjük először is azt az elméleti munkát, amely megadja az ideológiai alapot a gyakorlati mozgalomnak. Mert: „Forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi gyakorlat“ s ha ezt elfogadjuk, kellő értékükre szállítottuk le az állítólagos baloldaliak frázisait, amelyek a gyakorlattal szembe próbálják állítani az elméletet.

Értjük másodsorban a gyakorlati munkát, amely a jelenlegi körülmények között — és mindig az adott körülmények a fontosak — az üzemi szervezést, az agitátorképzést és a politikai és kulturális kiképzést foglalja magában. Ez így együtt már az elmélet és gyakorlat okos összekapcsolása.

Ne beszéljünk aktív tömegekről, amíg nincsenek, hanem szervezzük meg őket. Ezt a szervezést csak az üzemekben lehet és kell elvégezni, ahol tényleg nagy számban vannak ifjumszűzök és ahol a szervezés pszichikai feltételei is megvannak (uniformizált életformák, közös és közvetlen elnyomatás és szoros egymásmellettiesség). Az agitátorképzés fontossága nem lehet vitás egyetlen komoly mozgalmi ember előtt sem. Szorosan és elválaszthatatlanul ehhez a ponthoz tartozik a politikai és kulturális kiképzés, amelyet nem szabad azonosítani a kulturszervezetek hangoskodóinak dilettantizmusával. Mert sem a megalkuvó opportunizmus, sem a felelőtlen demagógia, a mozgalom gyerekbetegsége, nem valósíthatja meg e programot, hanem csakis egy erős és komoly avantgarde, amely nem függ az ifjumszűzszűzön kívül állóktól, sőt éppen magából az ifjumszűzszűzből termelődik ki.

Mielőtt azonban a produktív munkához hozzáfoghatnánk, meg kell teremtenünk annak előfeltételét, egy olyan légkört, amely nem táplálja a rágalmazást és denunciaciót, hanem az objektivitást, becsületességet, őszinteséget és kérlelhetetlen önkritika lehetőségét követeli. A „munka“ megjelenése óta ezen dolgozik s ezen fog dolgozni továbbra is. Ahhoz azonban, hogy tevékenysége eredményes legyen, nélkülözhetetlenül szükséges az igazán harcoss, igazán intranszignens munkásfiatalság segítsége. Mi már egy esztendővel ezelőtt erre, az akkor még kialakulófélben levő fiatal gárdára apelláltunk, nem szavaltunk tömegekről, amelyek egyelőre nincsenek, hanem az erők komoly megszámlálása és felmérése után ennek a gárdának kiképzését, agitációs anyaggal és tudással való táplálását tűztük magunk elé célul. Egy esztendő óta tiltakozunk a radikalizmus nevében és jel-szavaival fellépő stréberék szerepe ellen, akiknek egyetlen céljuk az, hogy a fiatal munkásság költségére és veszélyére érdekeket gyűjtsenek és politikai ugródeszkat

teremtsek maguknak. Tiltakozunk a heves és természeténél fogva ökonómiátlan fiatalság érzelmi túltelítettségével való visszaélés, a munkásfiatalság mozgalmi elitjének falmakkergetése ellen. Akár opportunisták, akár radikális frázisokkal jönnek a demagógok, mindenképpen egy az ismeretjelük: a valóságos helyzet félremagyarázása és egy a funkciójuk: a komoly ifjúságmunkásmozgalom elszabotálása. A fentemlített tiszta és becsületes atmoszférát mi megvalósíthatatlannak tartjuk addig, amíg a magyar mozgalomban hivatásos rágalmozók és tudatos vagy tudattalanul a denunciáns szerepét játszó egyének garázdálkodhatnak.

Ismételjük: úgy látjuk, hogy a magyarországi ifjúságmunkásmozgalom tuljuttott már első szakaszán, a zavarosság, széttagoltság, az ingadozások idején. Az egymással szembenálló frakciók közül nem az fog győzni, amelyik a lehangosabb, hanem az, amely a legtisztább látja a helyzet lehetőségeit és akadályait, és eszerint végzi a magateendőit. A magyar ifjúságmunkásmozgalom szocialista irányu kialakulása ma már történelmi szükségszerűség, s ez annyit jelent, hogy külső akadályokon, bármily nagyok legyenek is, többé nem akadhat meg. Egy veszély fenyegeti csak, hogy a lefojtottsággal szembeni küzdelemben és ellenhatásban az előbb említett gyermekbetegségbe esik, hogy álradiálisok ugródeszkájává

alacsonyul, hogy stréberek és idegen érdekek szolgálói félrecsuszthatják vagy elszabotálják.

Amikor mi az ifjúságmunkásmozgalom erőssé és harc képessé nevelését látjuk magunk előtt célként, egyben tudjuk azt is, hogy nem csak az ellenségeink, hanem a saját táborunk hibái ellen is küzdenünk kell. Az igazán harcoss és komoly mozgalmat akaró baloldalt nem vagyunk hajlandók azonosítani a nevében jogosulatlanul ágáló nagyszájakkal. A marxi alapon álló munkásmozgalom igazi képviselőihez appellálunk: ismerjék fel, hogy kik akadályozzák a mozgalom kifejlődését, kik állják útját — és számoljon le ezekkel az élősdiakkal. Ez a leszámolás ma már elodázhatatlan, minden halogatásnak csak a munkásság ellenségei látják hasznát. A szocialista elmélet meghamisítóival, minden átgondolt taktika megcsufolóival, a marxizmus élősdijeivel, a munkásmozgalom szociál-jezsuitáival, a lelkesültek szélsőséges falmakkergetőivel, minden eredményes munka elszabotálóival szemben csak egy álláspontja lehet a tudatos, munkára és küzdelemre felkészült szocialista fiatalságnak:

felre az utból!

Grósz Dezső, Heimer Jenő, Justus Pál, Kis Ferenc, Klein Sándor, Lengyel Lajos, Lichtmann Gyula, Simon Mária, Sallmayer Ferenc, Szántó Róbert, Szűcs Gábor, Zeltk Zoltán.

FILOZÓFIAI MATERIALIZMUS ÉS TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS

A tudományok népszerűsítése nem könnyű feladat. A tárgy teljes ismeretét követeli meg, mert a népszerűsítendő ismeretkörből ki kell választani azokat a legfontosabb alkatelemeket, amelyek alkalmasak arra, hogy a kívülállót az ismeretkörbe bevezessék, ideiglenes, összefoglaló képet adjanak. Az illető tudomány gondolkodásmódjának, szociális problémáinak vázlatát azután további tanulmányokra utalja az érdeklődőt. Fontos az, hogy a népszerűsítendő tárgyat ne hamisítsa meg, ne tegyen értelmi koncessziót a közönségnek a közérthetőség kedvéért, hanem a pedagógia formális eszközeivel vezesse az olvasót a tárgyi igazság megértése felé.

E szabályok ellen érthető okokból a filozófiát népszerűsítő irodalom vétett a legtöbbet. Egyik ok a sok közül az, hogy a filozófia alapfogalmainak általános érvényű meghatározása igen nehéz, mert az alapfogalmak maguk is problematikusak. Ez egyben a népszerűsítés veszélye is: rendszeren kész eredményeknek állít be eleven gondolatfolyamatokat és — «általános» fogalmakról lévén szó —

légüres, önelégült és merev frazeológiát csempész be a kritikátlan agyakba.

Kettős a baj, ha a proletáriátusról van szó. Mert a filozófia nem magasban trónoló, előkelő szemléletű, hanem — ha nem is mindig közvetlenül — eleven hatótényező a munkásság ideológiájának kialakításában. Ezért szükséges a fogalmak tisztázása ezen a téren. Alkalmul szolgál erre, egy nemrég megjelent könyv (G. I. Raste: Kis könyv a dialektikus materializmusról), amely az első fejezetében filozófiai kérdésekkel foglalkozik. A könyv egyébként meglehetősen ügyes, áttekinthető összefoglalás: ebben az összefüggésben nem is az érveit vagy hibáit érdekelnek bennünket, sőt a dialektikáról, illetőleg a voltaképeni dialektikus materializmusról szóló megállapításai sem. Csak az, ami benne szimptóma: a filozófiára vonatkozó nézete. Ebben nem áll egyedül, épp ezért szükséges az itt is megnyilvánuló általánosabb jelenség végére járunk. Alábbi megjegyzéseink a felvetődött problémának szólnak.

Az a tézis, amelyben G. I. Raste állásfoglalását

munka

összegezi, így szól: «A proletariátus filozófiája a materializmus.» Ez nem igaz és nem lehet igaz, mert a materializmus filozófiáját a proletariátus mellé rendelt, számára egyedül értékes filozófiától — éppen a dialektikus materializmustól — áthidalhatatlan ellentétek választják el.

A materializmus a filozófiatörténet során különböző formában jelentkezett — az ókorban Demokritosnál, a XVIII. században a francia materialistáknál, a XX. században Németországban (Büchner, Moleschott stb.), — általános jellemvonása azonban az, hogy tagadja a lélek, a szellem létezését; a világot (helyesebben a természetet) az anyagra vezeti vissza. Önálló, reális léte csak a fizikai értelemben vett anyagnak van, ez a végső lényeg, az egyetlen reális szubsztancia, ami ezenkívül van, tehát a lélek, tudat, gondolkodás csak látszat, amelynek magyarázatát csak az anyagban találhatjuk meg. A lélek, a tudat nem egyéb, mint az agy terméke, az agy természettörvényeivel maradék nélkül megmagyarázható. Ez az egyetlen valóság, ami ezen túl van, az illúzió. A világ végső soron nem egyéb, mint anyagi atomok összege, a világmagyarázat a természettudományok kizárólagos feladata, amelyek lehetlenné teszik a szellemi és természetfeletti erők babonáját és leleplezik az «ideális» célkitűzéseket. A konkrét, tapasztalati valóság az egyetlen igazság, ami nem kézzelfogható valóság, az káros tévhit.

Természetes, hogy abban a korban, amelyet a természettudományok nagyszerű, rohamos fellendülése elkápráztatott, jó talajra talált a materializmus «világnézete». A materialista filozófusok a XIX. század derekán a természettudományokat propagálták, a materialista filozófia kimerült abban, hogy a természettudományok népszerű összefoglalása, a természettudományok lelkes és optimista mitläufere legyen.

A boldogság azonban nem tartott sokáig. Maga a természettudomány nőtte túl hűséges szolgáját. A materializmus, amely nem egyéb, mint metafizikai kísérlet az anyag—szellem—dualitás ősi problémájának megoldására, nem felelt meg a továbbhaladó és tökéletesedő természettudományok helyzetének. A természettudományok mindenhatóságába vetett naiv hitet először Du Bois Raymond (természettudós) tagadta meg. A fizikában az energiamegmaradás elve a materializmus elé legyőzhetetlen nehézségeket állított. A XIX. század végén W. Oswald a természettudományos «energetikát» állítja fel, nem egy anyagra, hanem az energiára vezeti vissza a világ jelenségeit. Az exakt természettudomány (Mach) tudatosan kiküszöböli az adott jelenségeken tulmutató filozófiai hipotéziseket (anyag, erő): kizárólag a jelenségek törvényszerű összefüggései érdeklik. Nyilvánvalóvá lesz, hogy a materializmus anyaghite éppoly naiv mitológia, mint a primitív szellemhit, metafizikai lényege pedig nem kevésbé absztrakt spekuláció, mint az, amelyet ellenfeleiben megvet. A szellem-anyag-dualitásának problémáját megoldani nem tudja, ellenkezőleg, állandósítja. Filozófiai világnézete nem ad, ehhez tulszük a köre, — hiszen még a különböző tudományoknak egy olyan összefoglalásig sem jut el, mint pl. a francia pozitivizmus (A. Comte) —; a természettudományok mellett leholó, de lemaradt ötödik kerék.

A XIX. század vége felé Kantot újra felfede-

zik és ezzel a filozófia termékeny fellendülésének kora kezdődik. Nyilvánvalóvá válik, hogy éppen Kant volt az, aki a filozófiából száműzte a teológiát és a metafizikai spekulációt, hogy éppen a kantai kritikai filozófia¹, a kantai ismeretelmélet, a tapasztalat szilárd talaján áll és semmi köze azokhoz a legendás «tanárokhöz», akikkel — mint egy szintén legendás ködökben uszkáló «idealizmus» képviselőivel — G. I. Raste riogatja az olvasóit. Ebben a korban mindinkább kibontakoznak a filozófia sajátos problémái és módszerei, a filozófia elfoglalja az őt megillető helyet a szellemi életben.

Nem ismertethetjük itt a filozófia útját, a különböző iskolák harcait, a filozófiai idealizmus különböző formáit stb., de aki nem áll egészen idegenül ezekkel a dolgokkal szemben, az előtti nyilvánvaló, hogy a materializmus filozófiája már a múlt század végén halott és végérvényesen túlhaladott, korlátolt doktrína.

Ez legyen a proletariátus filozófiai világnézete? Nem látjuk be, miért kellene a proletariátust filozófiai ócskaságokkal összeházasítani.

Az, hogy a „materializmus“-nak és „idealizmus“-nak olyanforma elnagyolt távlatból való szembeállítása, amelyre példa a Raste-könyv, csak a fogalmak összekuszálásához vezethet, természetes. A sötétben, messziről minden téhen fekete; a nagyvonalú tájékozatlanságot a népszerűsége való törekvés nem igazolhatja és nem mentheti.

De vajjon, amit eddig elmondottam, nem támadás-e a proletariátus ideológiája ellen? Nem-e a marxi szocializmus alappillértől, a történelmi materializmustól, az osztályharc szellemi fegyverétől akarja megfosztani a munkásságot? Nem. Ellenkezőleg, éppen ez a kritikai út vezet a forradalmi marxizmusnak, a dialektikus materializmusnak a maga eredeti elvi tisztaságában való megismerése felé.

Marx Hegeltől örökölte filozófiai módszerét, a történet szemlélet formai alapjait. Mindketten szembenállnak azzal az idealizmussal — Kant is ide tartozik —, mely az etikai normát, az erkölcsi parancsot, kötelességet állítja szembe a vak természettörvényszerűségeknek alávetett empirikus világgal. Az etikai ideál és az adott reális helyzet ilyen idegen szembenállása jellemzi a marxelőtti utópizmust is. Ezen már Hegel is túltent azzal a koncepcióval, mely szerint a történelem folyton mozgó, változó folyamat, amely belső törvényszerűségek szerint mozog (dialektika) és amelyre az idea nem kívülről kényszeríthető rá, hanem látens formában magában hordja és kifejlése során megvalósulásához segíti. Míg azonban Hegelnél az egész világfolyamat hatóereje, teremtő forrása egy természetfeletti „abszolút szellem“, addig Marx a történelmi szükségesség mozgóerejét magában a konkrét társadalomban látja. A történelem belső szükségességének, törvényszerűségének súlypontját tehát a társadalmi létfeltételeket képező materiális termelési viszonyok képezik. Ebben áll Marx materializmusa, Hegel idealizmusával szemben, és a materializmus elnevezése is nagyrészt a Hegellel szemben elfoglalt oppozíció eredménye.

De mit jelent Marxnál a materializmus fogalma? Semmiesetre sem a filozófiai materializmust a fent

¹ Kant etikai idealizmusáról később lesz szó.

említett formában. Marx a filozófiai materializmus német főképviselőit a történelmi materializmus kialakulása idején még nem is ismerhette, az, ami a Hegel-oppozícióban megerősítette, Feuerbach volt, akit egyébként csak fentartással lehetne materialistának nevezni. Marx maga is kritizálja az előtte levő materializmust: „minden eddigi materializmus levő materializmus — Feuerbachét is beleértve — az, hogy a tárgy, az érzékelt valóság csak mint objektum, a szemlélet formájában létezik számára; nem szubjektíven, mint emberi tevékenység, praxis.”¹

A társadalomszemléletben a „filozófiai materializmus” matéria fogalma teljesen értelmetlen volna. Csak abban az értelemben helyénvaló, amelyben a „materiális”, gazdasági viszonyokat jelenti. Ebben az átvitt értelemben azonban az anyag fogalma egészen más jelent, mint a filozófiai materializmus kézzelfogható, mérhető, térbeli anyagát, amellyel ez a doktrína áll vagy bukik. Amint pl. egy írásmű —, anélkül, hogy valamely kézzelfogható fizikai anyagra gondolnánk, éppígy a társadalomra vonatkoztatva az anyag fogalmának csupán metafizikus, relatív jelentést tulajdoníthatunk. Relatív, mert egy másik fogalommal való szembenállást akarunk kifejezésre juttatni vele. Láttuk, hogy Hegel szerint a belső törvényszerűségek szerint mozgó és fejlődő történelem végső soron a metafizikai „abszolút szellem” önkifejlése, ezzel ellentétben Marx a társadalomtörténelmi törvényszerűségeket nem egy tapasztalaton tuli principiummal, hanem a tapasztalatilag adott társadalmi lét sajátosságaival magyarázza. Ennek az ellentétnek a kifejezése Marxnál a történelmi „materializmus” elnevezés, amely nem vonatkozhat a filozófiai materializmus centrális fogalmára. A társadalom végső soron mégis csak *emberi* cselekvést, a társadalomban élő emberek létviszonyait jelenti, és ebben az értelemben lehet szó a társadalom gazdasági létfeltételeinek, a társadalmi termelésnek a viszonyatairól is, amelyek azután a társadalom egészére és a társadalomban élő emberre („Vergesellschafteter Mensch”) kialakítóan hatnak. Ezek a termelési viszonyok az emberrel szembenálló, töle idegen, önálló dolog látszatát kelte, de Marx éppen ezt a látszólag önálló életre kelt gólemet leplezi le, mint a társadalomban élő emberek termelési viszonyait,² és a polgári társadalomszemléletnek ezt a fetisizmusát teszi kritika tárgyává. A társadalmi fejlődésnek vannak öntörvényszerűségei — hiszen ez a koncepció a marxizmus egyik főereje —, de ez a meghatározott törvényszerűség nem bonyolódik le az ember fölött, az embertől függetlenül, mert ezeket a létformákat, amelyek a társadalomban élő ember tudatát meghatározzák, cselekedeteinek irányát szabnak, más oldalról nézve éppen a társadalom embere cselekvésével újból és újból maga hozza létre, illetőleg, amint Marx mondja, reprodukálja. Ez a szoros dialektikus kölcsönhatás az, amit Marx így fejez ki: „Az a materialista tan, mely szerint az emberek a körülmények és a nevelés produktumai, tehát megváltozott emberek más viszonyok és más nevelés produktumai, elfelejti, hogy a viszonyokat viszont éppen az emberek változtatják meg, és hogy a nevelőket is nevelni kell.”³ A társadalmi törvény-

szerűségek nem bonyolódnak le olyanfajta mechanizmussal, mint pl. az égtestek mozgása, ami maga utján az embertől teljesen függetlenül, mert akkor az emberi aktivitás a történelemben elveszti a helyét és az ember számára csupán az a kívülálló, szemlélő, megfigyelő magatartás marad hátra, amelyet Marx az előbb közölt idézetben éppen a materializmus hibájául rótt fel. A burzsoáziának, a kapitalizmus haszonélvezőjének természetesen érdeke, hogy a fennálló társadalmi és termelési rendet, mint a természet szigorú rendjét fogja fel és így megőrkítse. Csak a proletariátus, mint osztály, van abban a helyzetben, hogy ezeket a merev kategóriákat megtörje, hogy a történelmi fejlődés belső *tendenciáját*, irányát felismerje, mert ez a belső tendencia a proletariátus felszabadulása, az osztálymentes társadalom megszületése felé vezet. De ez a történelmi tendencia csak a proletariátus tudatos aktivitása útján válhat valósággá, ennek a felismerése máris az osztályharc egyik ténye, tehát maga a történelmi folyamat. A proletariátus a társadalmi helyzet megismerésével, osztályöntudatra ébredésével és ebből adódó cselekvésével tehát a társadalom objektív folyamatának válik szerves alkatelemévé. Ez nem jelenti azt, hogy passzív szereplője lenne egy előre pontosan meghatározott „objektív” processzusnak, hanem „a saját drámájának szereplője és szerzője egy személyben”.⁴ A történelem objektív törvényszerűsége a proletariátus elhatározó akarata, megismerő, tudatos aktivitása által válik csak valósággá, a proletariátus történelmi célkitűzései viszont csak a történelem fejlődéstendenciájának értelmében lehetségesek, azok által vannak adva. Megvalósíthatók és egyben megvalósítandók. Ilyen dialektikus kölcsönhatásban áll a történelmi processzus során a cselekvő alany és a kívülálló objektív világ.

Ez a dialektikus szemlélet a filozófiai materializmus módszerével, világszemléleti formáival ellentétben áll. Itt van az ellentét legmélyebb gyökere. A filozófiai materializmus csak a természettudomány szemszögéből, annak módszereivel nézheti a világot és ez lehet csak átvitt szemléleti módja a társadalommal szemben is. Itt is csak merev mechanizmust képzelhet el, ahol az ember végső soron csak mint passzív szemlélő szerepelhet és nem juthat számára az az aktív, kialakító szerep, amelyet a dialektikus szemlélet ad. Az objektíven adott mechanizmus és az aktív ember közti ürt nem tudja áthidalni. Miért feladat az aktivitás a proletariátus számára, ha az objektív mechanizmus így is úgy is leperog, hogyan kapcsolódhat ebbe eleve nem a munkásság aktivitása? A «szabad akarat» nem létezik, az ember akarata, cselekedetei determinálva vannak hiába tehát minden, aminek jönnie kell, az majd úgyis eljön, a társadalomban élő ember dróton húzogat bábja a nagy mechanizmusnak. És mégis vannak a proletariátusnak *feladatai*, mégis döntően fontos szerepe van az osztályöntudatnak, mégis látnia kell a spontán *aktivitás* történelmi haterejét. Ezt a paradoxont, ezt a valójában látszólagos, mert fogalmilag konstruált ellentétet a materializmus a maga szemléleti módjával megoldani nem tudja. Erre csak a *dialektikus* materializmus képes a fogalmi ellentétek feloldásával. A materializmus csak a történelmi fatalizmus passzív világnézetét adhatja, ennek logikus konzek-

¹ Marx: Elend der Philosophie.

² Marx: Thesen über Feuerbach.

³ L. Kapital I. Fetischcharakter der Ware.

⁴ Marx: Thesen über Feuerbach.

munka

venciája csak a reformizmus és hasonló gyakorlati áramlatok lehetnek. A reformista szocializmus argumentumai is ezt bizonyítják: a törvényszerű, állandó és szigorúan determinált fejlődésre hivatkozik, amelynek során a kapitalizmus majd *magától* „belenő” a szocializmusba. Ez a tipikus „természettudományos” gondolkodás, ez az a világnézet, amely a materializusból adódik.

A materializmus felfogása szerint a gondolat tükröződése, másolata a reális létnek. A dolgok a külvilágban készen adva vannak, szemben a megismerő emberrel, kinek agyában azután — mint egy fényképező gép kamrájában — a dolgok képe megjelenik. A tudat szerepe a külvilággal szemben — e felfogás szerint — másodlagos, passzív. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen naiv ismeretelmélet nemcsak a természetre vonatkozólag, hanem főleg a társadalomtörténelmi megismerésben teljesen használhatatlan. Készen elhatárolt dolgok, közvetlenül kapott egyszerű „tények” a történelmi megismerésnek csak a kiindulópontját képezhetik. A dialektikus történetfelfogás az izolált tényeken túlmegy, azokat a belső momentumokat keresi, amelyek a merev tényeken túlmutatnak. Az egyes tény, az egyes jelenség csak az összefüggésekben nyer értelmet, abból kiszakítva absztrakttá válik. A marxi dialektika számára ezek a belső vonatkozások a fontosak, az egyes részek *funkciói* a társadalom, illetőleg a történelem egészében, amely totalitásban a végéig is immonensen bennfoglaltatik. Az egész nem a részek számtani összege, hanem belső „szerves” összefüggése. A materializmus a maga merev fogalmaival sohasem juthat el addig a marxi szempontig, amely a megmerevedett fogalmak mögött az állandó változásban levő folyamatot, az igazi valóságot meglátja. A materializmus a maga alapbeállítottságánál fogva idegenül áll szemben ezzel a módszerrel, nem jut el a történelmi *tendenciák* meglátásáig és ennél fogva — ami a proletariátus számára különösen fontos — nem adhat megfelelő szempontot a *jelen* történelmének megértéséhez. Nem véletlen, hogy azokat a jobboldali szociáldemokratákat, akik a forradalmat (pl. Németországban) elszabotálták, egész elméleti érvelésükben a materializmus gépies és absztrakt gondolkodásmódja jellemzi. Az *aktív* osztályharc történelmi szerepét ez a gondolkodásmód nem értheti meg.

Másik végtel lenne a „puccsizmus”, amely azon a szemléleti alapon áll, hogy a célok megvalósításához elég az elszánt akarat. Ez az álláspont, amely viszont nem vet számot a meglévő helyzettel, többé-kevésbé visszaesik az utópista idealizmus szeilemébe. Már pedig az az idealizmus, amely a megvalósítandó célokat — legyen az a proletariátus felszabadítása, vagy bármely más eszme —, a társadalmi létén kívül helyezi, nem lehet a proletariátus filozófiája. A materializmus, a fent vázolt szempontból nézve, közelebb áll ehhez a „transzcendentális” idealizmushoz, mint a forradalmi marxizmus.

Csak az így körülhatárolt történetfelfogás és társadalomszemlélet adhatja meg az objektív törvényszerűségeknek és szubjektív aktivitásnak azt a szintézisét, amely a marxizmus forradalmi mivoltát világosan kidomborítja.

Az eddigiekből nyilván adódik, hogy a marxizmusnak, illetőleg a dialektikus materializmusnak szigorú elhatárolása a filozófiai materializmustól

nem jelenti a marxizmus „kiegészítését” új etikai tartalommal, vagy a marxizmus revízióját új szempontokból, hanem kizárólag a marxizmus megőrzését a maga elvi tisztaságában, az idők során belekonfundált idegen elemektől való megszabadítását. Ezt a helyzetet ma már világosan látják a szocialista mozgalom filozófiai képzett emberei. Elég, ha Max Adlerre és Georg Lukácsra hivatkozom; az ő írásaikban — a kettőjük között levő differenciák fentartásával mondom — az olvasó megtalálja ezeknek a gondolatoknak megerősítését s kifejtését.¹ Az adott keretek még sok idetartozó érdekes problémát rekesztenek ki: így pl. a proletariátus és az etika viszonyát, amely kérdésben a szocializmus szintén éles ellentétbe kerül a materializmussal. Erre a problémára itt már nem térhetek ki, ellenben néhány megjegyzéssel szeretném meg az esetleges félreértések elejét venni.

Amikor a filozófiai materializmusról beszélünk, nem a természettudományokat támadom. A természettudományoknak megvan a kétségbevonhatatlan pozitív értékük a maguk helyén és a természet megismerése — és kihasználása — a proletariátus számára is nyilván csak az exakt természettudományok útján lehetséges. A hiba csak ott van, amikor a természettudományokból — a természettudományok belső sajátosságainak ellenére — általános filozófiát csinálnak. Amikor a rosszul értelmezett természettudományok módszereit kritikátlanul *általánosítják*, mindent átfogó *világnézetet* lelkesednek belőle, mindent összemossó naiv mitológiát csinálnak. Elfelejtik, hogy Marx a társadalom és történelem tudományának éppen a külön *sajátosságait*, a maguk specifikus módszereit dolgozta ki.

Tagadhatatlan tény, hogy a materializmus fontos történelmi szerepet töltött be és erős ideológiai fegyver volt az osztályharcok során. A XVIII-ik és XIX-ik század burzsoáziája ezzel a fegyverrel harcolt a középkori feudalizmus szellemi maradványai ellen. A materializmusnak ez a negatív, kritikai ereje, amellyel az egyház és az állam álidealizmusát és lélektől csöpögő álpszichébe burkolt sőt frazeológiáját leleplezte, jelentős és szükséges történelmi tett volt és ez a negatív kritika ma is felhasználható ott, ahol középkori maradványokat kell eltakarítani. Innen a különböző „felvilágosodott” progresszív irányzatok szövetsége a materializmussal.

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy ez lényegileg a *burzsoázia ideológiája*. Nem véletlen, hogy pl. a materialista D. F. Strauss éppen a materialista etika nevében a leghatározottabban szembeszáll a szocializmussal. A szocialista mozgalom csak annyiban teheti magáévá a materializmus világnézetét, amennyiben egy uton halad a polgársággal. Abban a mértékben, ahogy a gazdasági és politikai osztályharcban önállósul, ahogy az útjai a burzsoáziától elválnak, tisztázódnia kell az ideológiai helyzetnek is. Nem kívánatos tehát, hogy a munkásságra kényszerítsenek egy elavult, uraságtól levetett „világnézetet” és elhittessék vele, hogy ez az ő legsajátabb világnézete.

Ezért kell a marxi dialektikus materializmust, amely valóban a proletariátusé, megtisztítani a filozófiai materializmustól. **Nádas Endre**

¹ G. Lukács: *Geschichte und Klassenkampf*.

M. Adler: *Marx als Denker* és egyéb művei.

FIATAL MUNKÁSHOZ

264-265

Szólok hozzád, s mint kemény kőben a véső,
ugy botladoznak szavaim —
megérsz-e engem, ha oly egyszerű leszek,
mint vágyakozásod egy marék friss gyümölcs után.

Uccaszéli padon láttalak este,
az égre bámészkodtál, könyv hevert tédeden —
s homlokod mögött, mint nehéz, setét árnyak
még ott ólálkodott tiz robotos óra.

Ha gyors lenne szavam, mely megtörli az arcot
melléd ülve s megfogva kezéd,
beszéltem volna hozzád hajnalig
lejtőre szaladt esztendeimről s a lányról,
ki gyermektelen halt meg.

S most, egy fáradt délután, a szegénység nyirkos falai közt ülve, üzenem neked:
ne higgy annak, ki eltakarja arcát,
ki lepva sugdos setét szavakat —
csak nyilt szemekbe tekintsél, bátor légy és tiszta
s ne szégyelj játszadozni.

Szerelmedet se szégyeld, az őszinték élete acélból van,
melyről lemállanak a gonosz kívánságok.

Zelk Zoltán

A WIENI IFJUMUNKÁS-TALÁLKOZÓ

30.000 ifjumunkás Európa minden részéből vörös lobogók alatt a wieni Hofburg főterén, 50.000 ifjumunkás felvonulása a Ringen, megszámlálhatatlan tömegek közepette — az eseményeknek ez a külső megjelenése marad meg a közeli napokban lefolyt találkozó legmaradandóbb emlékének. Wien utcái, terei, közlekedési eszközei, mintha semmi egyéb nem szolgáltak volna a messze földekről ideözönlő munkásifjuság kiszolgálásán és jókedvre derítésén kívül. Monumentális ünnepség volt ez. S valójában az a naiv szemlélő, aki csak a lelkesedésnek és ujongásnak, a szocializmus számos szimbólumának (lobogók, dalok és táblák), a szigorú szervezethez és fáradhatatlanul menetelő ifjumunkás-zászlóalj felvonulásának volt szemtanuja, aki csak arra volt kíváncsi, ami az utcán látható, az, akár polgári újságíró, akár semleges jóbarát, lelkesülten megállapíthatta, hogy a második nemzetközi ifjumunkás-találkozó bizonyítéka annak, hogy ahol a szocializmus, mint politikai mozgalom valamennyire szabadon fejlődhetik, ahol a gazdasági és politikai szervezetek a munkásság nagy tömegeit ölelik fel, ott a most

felnevekvő ifju generáció már csak fizikai, testi képében is a szocializmus eszmei hódítását jelenti. A szemlélődőnek látnia kellett, hogy ezek az ifjumunkás-zászlóaljok már egy kezdődő új korszak pionérai. Látva őket, letagadhatatlan tény, hogy a modern kapitalizmus kialakulásával egyidőben fejlődő szocialista mozgalom képes volt az új munkásgeneráció testi felkészültségét, energia fokozását a lehető legkedvezőbb mértékben biztosítani.

És mégis nekünk, akik tanúi voltunk a felvonulásnak, akik együtt lelkesedtünk a lelkesülőkkel, szomorúan kellett megállapítanunk, hogy a nagyszerű seregben milyen kis számmal van jelen a magyar ifjumunkásság. Milyen éles és szembeütő az ellentét az Európaszerte növekedő és erősödő ifjumunkás mozgalom és az általános fejlődés lehetőségeitől elűtött magyar ifjumunkásság számszerű és kulturális állapota között. — Mi ismerjük ennek a szomorú állapotnak a külső okait, tudjuk, hogy az immár évtizedes ellenforradalom és növekvő fascizmus országában a proletárfifjuság és a diákság szellemi fejlődésének megállása, a felvilágosító gondolat béklyóba

munka

verése sokkal könnyebben és nagyobb mértékben sikerül az uralkodó osztálynak, mint ott, ahol a munkásságnak politikai szabadságjogok állnak rendelkezésére. De ez a tudat nem tarthat vissza bennünket attól, hogy minden erőnket a munkásifjuság és a diákság legjobbjai megszervezésének szolgálatába állítsuk és minden alkalommal szóvá ne tegyük azokat a hibákat, amik a szervezetek keretein belül vetődnek fel. Mert nemcsak az uralkodó osztály külső behatása, hanem a mozgalom vezetőinél észlelhető pedagógiai felkészületlenség és a marxi szocializmus elvi alapjáról való eltolódás is ma már szemmel látható gátlója az ifjuság fejlődésének. Meg vagyunk róla győződve, hogy a maroknyi magyar fiú és lány, akik kinnt voltak a nemzetközi találkozón, a látottakat és hallottakat arra fogják felhasználni, hogy új erőket toborozzanak maguk köré. Bizonyára a továbbiakban ők maguk is tisztábban fogják látni a magyarországi munkásság mai helyzetét és maguktól is fel fogják ismerni a szervezeteken belül akuttá vált ideológiai és gyakorlati krízist és munkálkodni fognak a kritikus pillanatok szocialista szempontu megoldásán. Azonban mi sem és senki sem állhat félre ma a munka és a felelősség vállalástól. Szervező képességünkkel az ifjuság mellé kell állnunk s kötelességünknek kell tartanunk, hogy csekély erőnkkel a magyarországi munkásmozgalom mai kritikus pillanatában felmutassuk azt a szocialista szellemet, amely előfeltétele az ifjúságmozgalom igazi fejlődésének.

*

A következőkben az *Ifjúság Nemzetközi Szövetsége* számszerű összetételét kívánjuk ismertetni, majd egyes szekciók munkáját és szervezeti formáját és végül néhány szót szólnunk az általunk követelt ifjúságmozgalom szelleméről és feladatairól is.

A nemzetközi titkárság beszámolója szerint a szövetségnek ez év elején 23, legnagyobb részét európai államokban 220.718 tagja volt. Az Egyesült-Államokban és a gyarmati államok termelésében oly fontos gyermek- és ifjúságmozgalom megszervezése azonban a II. Internacionálé lobogója alatt mindezt sikeretlen maradt.

Az Ifjúság Nemzetközi Szövetsége számszerű fejlődését a következő adatok illusztrálják:

Év	Állam	Taglétszám
1907	16	49.725
1910	16	113.700
1914	17	182.060
1921	14	176.400
1926	22	191.130
1928	23	220.718

Ha figyelembe vesszük, hogy a háború kitörésének évében, 1914-ben a csatlakozott államok száma lényegesen kisebb, mint 1928-ban, akkor meg kell állapítanunk, hogy a *Szocialista Ifjuság Nemzetközi Szövetsége* a háború óta taglétszámban nem növekedett.

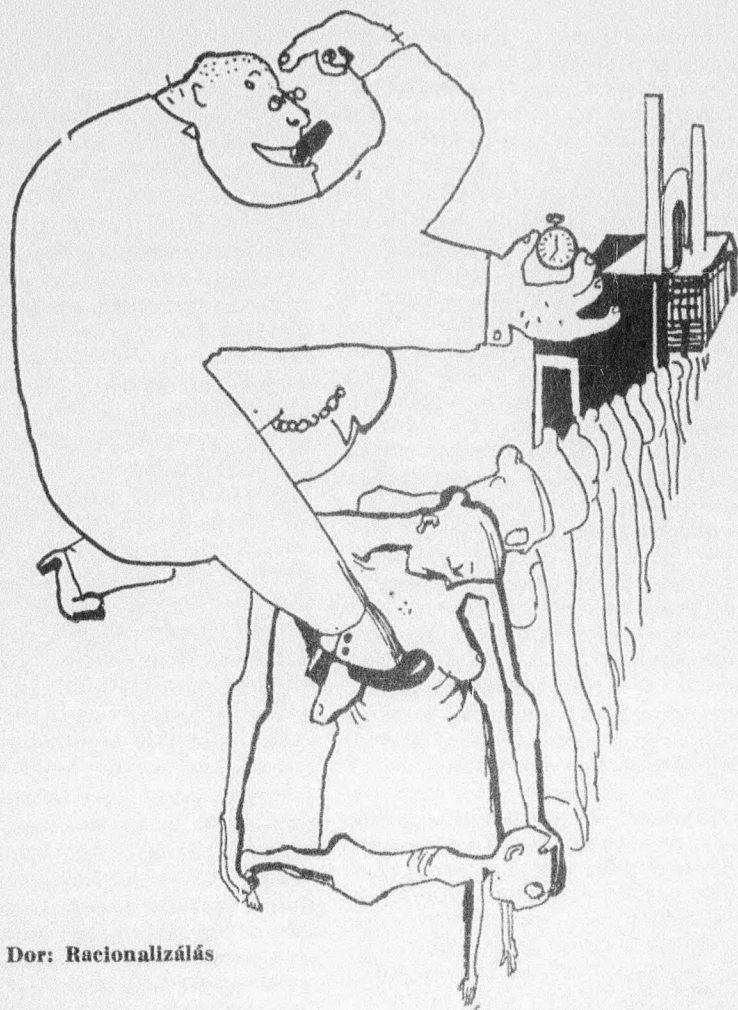
A titkárság további jelentése alapján megállapíthatjuk azt, a szervezeti formára igen jelentős körülményt is, hogy az ifjúságmozgalom szervezetek a legtöbb államban *önálló, autonóm* szervezetek, melyek szoros kapcsolatban állnak ugyan a szociáldemokrata pártokkal, de úgy formájukat, mint feladatukat önmaguk szabják meg. Néhány példa:

Dánia: «Az együttműködés a szociáldemokrata párttal kielégítő volt. A párt anyagilag és erkölcsileg támogat bennünket s mi gyakorlatilag segítjük a pártot az agitációs munkákban, elsősorban a választásoknál».

Lengyelország: «Az ifjuság napról-napra élesebben vesz részt a politikai mozgalomban. Az utolsó választási harcban az ifjuság erősen dolgozott. A vezetőség két tagja képviselő lett. Ezek közül az egyik kizárólag az ifjuságnak köszönheti megválasztását. A szocialista választók számát a kerületben 4000-ról 22.000-re emeltük. Az utolsó pártkongresszuson az ifjuság egyik emberét behoztuk a központi tanácsba».

Ausztria: Ami a szervezeti és kulturális kérdéseket illeti, a könnyebb áttekinthetőség és összehasonlíthatóság kedvéért kiragadjuk Wien egyik kerületét, melynek munkásotthonában a kongresszus tartotta tanácskozásait és amely kerületben a magyar delegáció nagyrésze lakott: *X. Bezirk, Favoriten*. Az 1928-ról szóló évi jelentés igen hatalmas és széleskörű munkáról számol be. A kerületi szervezet 1928 december 31-én:

1218 fiú és 658 leány, összesen tehát 1876 tagot számolt. 149-el többet, mint az előző évben. Ez a szervezet az év folyamán összesen 15.000 schilling, azaz 12.000 pengő bevétellel rendelkezett feladatai megvalósításához. Rendszeres csoportesték, ifjusági iskolák, bizalmi összejövetelek és egy kérdőszekrény szolgálnak arra, hogy a szocialista munkásifjuság úgy a napi, mint az általános politika, továbbá a szocializmus teóriája és praxisa és végül a kulturélet minden megnyilvánulása felől felvilágosítsák, hogy az ifjuság mint hallgató és tanuló, de mint kezdeményező is állandó és szoros kapcsolatban álljon a szocializmus szellemi életével és politikai aktivitásával. E sorok írójának alkalma volt az elmúlt évben, többek között, éppen ebben a szervezetben is előadó munkát végeznie és az ott tapasztalható komolyság és lelkesedés, kitartás és logikus ragaszkodás a marxizmus forradalmi vonalához örömet és bizakodást kell hogy keltsen a munkásmozgalom minden barátjában.

Dor: Racionalizálás

ban. A szervezet összesen 952 összejövetelt, előadást, gyűlést stb. rendezett, kb. 53.000 résztvevővel. Átlagban tehát minden egyes tag évente harmincszor, vagy minden tizenkettődik napon vett részt ifjumunkás szervezetének összejövetelén.

Ez a kerületi szervezet tényleg tanítója, szervezője, vezetője a munkásifjuságnak. Községi élete szinte mintaszerű.

Ahogy az osztályharcos munkásmozgalom, ugyanúgy a proletárifjuság politikai mozgalmá is csak a társadalmi fejlődés bizonyos fokán vált lehetővé. De amíg a munkásmozgalom a polgári forradalom alakulásával, a polgári szabadságjogok kivívásáért folytatott harcban, vagy a munka s a tőke gazdasági harcában, tehát eleve megadott elindulási vonalban fejlődött, addig az ifjumunkásmozgalom kezdetétől fogva nem más, mint a proletáriátus mozgalmának kiegészítője, harcostársa. Munkájában, célkitűzéseiben és eredményeiben a szocialista munkásmozgalom világhelyzetétől függ. Gyengül, vagy erősödik olyan mértékben,

amilyen mértékben a szocializmus világpozíciója gyengül vagy erősödik. A változások azonban nem annyira a szervezetek taglétszámának alakulásában mutatkoznak meg, hiszen az ifjumunkás-szervezetek ereje nem abban van, hogy hány tagot könyvelnek el a titkárságban, mint inkább, hogy milyen széles körre terjed ki a szervezet befolyása, a munkásifjuságot mint egészet tekintve. Az erőviszonyok ingadozása elsősorban a feladatokban mutatkozik meg, azokban a feladatokban, amelyeket az ifjumunkásság szervezete munkaprogramjába beállít és abban a szellemben, melyben ezeket a feladatokat megoldani kívánja.

Az ifjumunkásság nemzetközi szervezetében megalakulása óta két irányzat küzd egymás ellen és a vezető pozíció meghódításáért. Az egyik programja: 1. Küzdelem a gyermekek és ifjak munkájának fokozottabb védelméért, tehát szociálpolitikai munka. 2. Tanítás és nevelés, tehát kulturmunka. Ez a jobboldali irányzat. — A másik a fenti célokon kívül még egy harmadik irányban is kíván

munka

működni: Az ifjумunkásságot politikai aktivitásra szoktatni, az ifjuság hatalmas energiáját, lelkesedését, mozgékonyágát, áldozatkész-ségét, forradalmi lendületét tudatosan a munkásság felszabadító harcának szolgálatába állítani. Ez a baloldali irányzat. A háboru kitörése előtt, amikor már megmutatkoznak a II. Internacionálén belül a jövőendő katasztrófa első szimptomái, erős jobboldali tendenciák jelennek meg az ifjумunkás-szervezetekben is. De szerencsére akkor még közöttük állt a mozgalom legerősebb bástyája: Karl Liebknecht. A háboru alatt az ifjумunkásság baloldali szervezeteinek élén állva ő volt az, aki elsősorban munkálkodott az európai szocializmus becsületének megmentésén. A körötte csoportosult baloldaliak voltak azok, akik bátran dacolva a hazugság, ha kellett, az erőszak ten-gernyi árjával is, vallomást mertek tenni szocialista, háboruellenes meggyőződésükről.

Sajnos, az ifjумunkásmozgalom eme fénykorára hamarosan a pártszakadások következnek s azóta a munkásmozgalom krízise csak nő s hatványozott mértékben terjed szét az ifjумunkásmozgalomban is. Hogy ma milyen szellem uralkodik a vezető testületekben, annak szomorú bizonyítékát adta az ifjумunkás-ság nemzetközi kongresszusa. Ünnepszeg volt ez, amely zászlódiszben és fáklafény mellett folyt le, anélkül, hogy a mindinkább kiélesedő világpolitikai helyzetre, akár csak egy nagyobb-szabású beszéd keretében is, figyelmeztette volna és komoly akciók végrehajtására hívta volna fel az összesereglett ifjuságot. A kongresszus ideje alatt nem nanzottak el „diszonáns“ hangok s szerintünk ez a vizenyős egyöntetűség a baloldal szervezeteinek és képviselőinek gyengeségére világít rá. Egyelőre alig van harci erejük a jobboldal praktikáival szemben. Ebből a jelenségből a jobboldal vezetői arra fognak következtetni, hogy az ő politikájuk helyes, hogy az, amit ők akarnak nyújtani az ifjuságnak (mulatozás, tánc és dal, gyanus értékű kulturmunka), máris elégséges ahhoz, hogy az ifju proletárok nagy tömegei beözönöljenek a szervezetekbe. Ezek a vezérek szívesen felejtik el azt, hogy az ifjумunkás szervezetek nagy részben még mindig abból a morális tőkéből élnek, amelyet Karl Liebknecht és a proletár forradalmak számos más lemészárolt számárá. Ezek a vezetők nem veszik észre, hogy a proletárfjuság nagy része még ma is azért jön be a II. Internacionálé lobogója alá tartozó ifjумunkás szervezetekbe, mert azokban a forradalom erjesztőit és harci szervezeteit vélik.

Ezen a ponton azonban visszatérhetünk ahhoz a kérdéshez, ami ezuttal is elsősorban kell, hogy érdekeljen bennünket: a magyar ifjумunkásság megszervezésének kérdéséhez. Kétségtelen, hogy a mai helyzet, amelyben a pro-

letárfjuságnak s a diákságnak legális szervezetei nincsenek, a Szakszervezeti Tanács kebelén belül való próbálkozások nem adhatnak megfelelő keretet a mozgalom kellő kiépítésére. De a keret kérdésétől eltekintve, azoknak, akik az ifjумunkásság újból való megszervezését komolyan veszik, arról sem szabad megfeledkezniük, hogy munkájuk csak akkor lehet érdemes és eredményteljes, ha minden egyes felnövekedő ifju proletár, minden egyes diák, aki a mi táborunkhoz csatlakozik, körünkben a marxizmus szigorú, kompromisszummentes, osztályharcos szellemében nevelődik s a továbbiakban egyenes irányvonalat kap élete továbbfejlődéséhez. A nevelőknek tehát tudniok kell, hogy a marxista nevelés legfőbb célja a proletáriátusban rejlő képességeket oly irányban fejleszteni, hogy a művelődési kurzusok az ifju proletárokat ki ne vezessék a dolgozók forradalmi osztályából. Nem műveltség-közvetítésre van szükség, ez nem lehet a szocialista szervezetek feladata, hanem az osztályharcos felfegyverkezés, egyelőre a kritika és a tudomány fegyvereivel. Az osztályon belül, mindent az osztályért! Az európai munkásmozgalom hatvanéves multjában nagyon gyakran volt alkalmunk tapasztalni, hogy a proletáriátus értékes elemei mint vesznek el osztályuk számárá azért, mert művelődési vágyukat csak úgy látják kielégíthetőnek, ha a társadalmi tagozódások létráján egy fokkal még feljebb lépnek: be a polgárságba, a kispolgárságba! Ebben az érteimben végeznek romboló munkát a különböző népművelődési intézmények is a munkásosztály számárá. Az ifjумunkás szervezetek öngyilkossága lenne, ha álokoskodással szintén ebbe a hibába esnének bele. De ennek a belátásnak a logikai következménye az, hogy az ifjумunkásság tanítását szervesen össze kell kapcsolni az ifjuság politikai aktivitásával: mert csak az a teória ér valamit, amelyet minden nap, úgy a legközelebbi, mint a legtávolabbi eseményekkel viszonylatba tudunk hozni, amelyet a multa és az élő jelenre egyformán és eredményesen alkalmazni tudunk. Az ilyen tudás fegyver a munkásság harcában.

Ezek után pedig az itt elmondottakra nem csak az ifjuság, hanem az összmunkásság figyelmét is felhívjuk. Mert szerintünk önmagát pusztítja el a munkásosztály, ha az új generáció kiképzését és mozgósítását elhanyagolja. Az a korosztály, amelyik csatáit az elmúlt évtizedben elvesztette, magára maradtan nem tud újból talpraállni. Az ifjuság ereje, az ifjuság lelkes entuziazmusa, az ifjuság tanulási vágya és harckészsége nélkül a szocializmus forradalma nem érhet el a győzelemig.

Vajda Imre

A marxizmus állandó jelzője gyanánt a forradalmi szót szokták használni. Már pedig ha vizsgálat alá vesszük azt, hogy mit jelent a forradalom, illetve, hogy mik annak előfeltételei, a forradalomhoz, mint széles tömegeket cselekvésre indító erőhöz okvetlenül hozzátartozik a résztvevők céljának egységes megfogalmazása, vagyis a tömegek egységes ideológiai vezetése. Maga Marx így fogalmazza meg ezt a tételt: „jelszavunkká kell, hogy legyen: az öntudat reformja... a kor harcai és követelményei fölött való tájékozódás.” Azaz, az adott gazdasági problémák forradalmi megoldásának előfeltétele a problémák helves felismerése és azoknak a társadalom tudatába való bejuttatása, hogy mint jelszavak cselekvésre bírassák a tömegeket. Így aztán könnyű belátni, hogy a társadalom öntudatának elaltatása a kapitalista államnak, mint a kapitalista gazdasági rendszer védő és fenntartó szervének elsőrendű feladatává válik, mert ezáltal elejét veheti minden forradalmi megmozdulásnak.

A kapitalista állam el is követ minden lehető egészséges kritikai szellem kialakulásának a megakadályozására. Igen érdekes az a politika, amely pl. az egyetemeken folyik ennek a célnak az elérésére. A probléma elég fontos, hiszen az államélet egyik jelentős osztálya, az u. n. intelligens középosztály nevelődik az egyetemeken és ennek az osztálynak a jövőző állásfoglalásáról van szó. Már pedig az intelligencia ideológiai állásfoglalásának a jelentősége tulmegy a saját osztályának körén, hiszen az ő beállítottságuktól függ az iskolák, a népnevelés szelleme, s általában az u. n. szellemi élet iránya. Természetes tehát, hogy az egyetemi ifjuság nevelésére igen nagy gondot fordítanak.

Az egyetem már a háboru előtt sem tartozott a demokratikus intézmények közé, első sorban a gazdasági szelekcio miatt nem, mely csak bizonyos rétegek számára tette lehetővé, hogy gyermekeiket felsőbb iskolázásban is részesítsék. Ehhez a már ugy is fennálló kiváltságokhoz 1920-ban hozzájárult még a numerus-clausus törvény, mely az egyetemre való felvételnél egyes osztályok számára elsőbbséget biztosít s általában a felvételt az erkölcsi és nemzethüség teljes megbízhatóság feltételeihez köti, ami által ellenőrizhető, hogy az egyetemre csak osztályszempontból föltétlenül megbízható elemek kerüljenek be. Érdekes adatokat szolgáltat az egyetemi beállott osztályeltolódásokra az egyetemi statisztika. Sajnos, a statisztika összeállítása nagyon hibrid, pl. iparban is, kereskedelemben is csak a következő három csoportot ismeri: önálló, tisztviselő és az alkalmazottak (munkások) csoportját, tehát egy csoportba foglalja az önálló ipart üző

foltozóvargát a gyártulajdonossal. Ezért a proletár gyermeke egyetemeken való szereplésének arányváltozására összegezni fogom azokat a csoportokat, melyek kétségkívül proletárszülők gyermekeit foglalják magukban. Az osztályeltolódásokra ez az arányszám is jellemző lesz.

A háboru előtt az 1913/14-es tanévben gazdasági munkások és cselédek gyermekei 0.7%-kal, az ipari és bányamunkások 1.3%-kal, napszamosok stb. gyermekei 0.1%-kal voltak képviselve az egyetemeken, tehát az egyetemi hallgatóknak 3.1%-át teszik ki. Az 1918/19-es tanévben a gazdasági munkásság gyermekeinek a százalékszám 1.2%, az ipariaké 2%, a napszamosoké 0%, szóval, ha az egyes csoportokon belül eltolódások is állnak be, összegezve a számokat, megint 3.2% jön ki, tehát a helyzet ugyanaz, mint a háboru előtt. 1920/21-ben, a numerus-clausus első évében ez az arány 0.3%-ra, 2.3%-ra és 0%-ra változik, összeadva tehát 2.6%-ra romlott az arányszám. Az 1928/29-es tanévben 0.7%, illetve 1.3%, illetve 0.1% a felsorolt osztályok gyermekeinek az arányszám az egyetemi hallgatók között, összeadva 2.1%, szóval a numerus-claususnak a proletárság felé való alkalmazását már láttuk. A többi osztályok egy részének az arányszám nem mutat fel érdekesebb változást, pl. a nagybirtokosság százalékaránya 1918-ban 3.5%, 1928-ban 3.4%, az önálló ipari foglalkozásuaké 1918-ban 11%, 1928-ban 12%, a kereskedelem, hitel és közlekedés önálló 1918-ban 15%, 1928-ban 5%. Ez utóbbi osztályon kívül még az önálló értelmiségiek csoportja vezetett arányszám-ban, akik 1914-ben 8%-ot, 1918-ban 7.7%-ot, 1920-ban már csak 6.5%-ot, 1928-ban pedig csak 5.9%-ot tettek ki.

Viszont ha megnézzük, hogy melyik csoport nyert aránylagos teret az egyetemeken, azt fogjuk tapasztalni, hogy első sorban a köztisztviselők, papok, tanárok, tanítók, katonatisztek gyermekei törtek nagy mértékben előre. 1918-ban 11%, 1928-ban 12%, a kereskedelem, 25%-át tette az egyetemi hallgatóknak. Ugyanaz az arány még 1918-ban is, azaz pontosan 26%. 1920-ban, mikor a numerus-clausus életbe lép (noha ekkor ez a törvény még csak az újonnan felvett elsőévesekre vonatkozott), az arányszám már is 33%-ra nő, 1928/29-ben 40.8%.

Már pedig mit jelent a tisztviselőosztály ilyen mértékű favorizálása osztálypolitikai szempontból? Jelenti azt, hogy az u. n. középosztály lassu elproletarizálódása folytán a kapitalizmus számára már nem egészen megbízható, az intelligenciát nem lehet szabadon, felügyelet nélkül hagyni, mert a társadalom tuda-

munka

tába esetleg mégis csak bejut a mai helyzet kritikus szemlélete, a kulturális intézmények vezető pozícióiba olyan rétegeket kell juttatni, melyek a lehető leginkább függő helyzetben vannak az államhatalommal szemben s amelyek gondolkozása ellenőrizhető.

És tényleg, a baloldali polgárság már a háboru előtt is éles harcot folytatott a nagytőkével és a nagybirtokkal szemben. Igaz, hogy ez a harc nem szocialista, hanem polgári alapról folyt, lényegében fejlődésellenes volt, de a tőke fokozatos előretörése átkényszerítette volna az intelligencia egy részét a proletáriátus oldalára, mindenestre az ország kulturális életének keresztmetszete nem mutatott volna olyan sivár, fejlődésellenes képet, mint a mai. Valóban a háboruelőtti baloldali polgárság ideológiája sokkal több egészséges kritikai felismerést tartalmazott és ennek a kritikus szellemnek megvolt a maga lecsapódása az ifjúság baloldali mozgalmában is. A Galilei körre gondoltok ezzel elsősorban, amely ugyan igen heterogén összetételű társaság volt, mégis a szocialista mozgalom is sokat profitált belőle. De más kulturális kérdésekben is az ifjúság sokkal progresszívebb álláspontot foglalt el, mint ma.

Az uralkodóosztálynak ezt a kulturpolitikáját aztán gazdasági téren is támogatják. A kultuszminisztérium egyetemi gazdasági politikájának az alapelve az, hogy az amugy is nehezen elviselhető egyetemi taníttatást még a beiratkozási és tandíjak magasra srófolásával is megnehezíti, hogy gazdasági szelekcióval is távoltartsa a nemkívánatos elemeket, viszont a köztisztviselői osztály felé nagy kedvezményeket nyit, hogy ezáltal is biztosíthassa annak tulsúlyát az egyetemen. A köztisztviselői 50%-os tandíjkedvezményen kívül a legjelentősebb egyetemi ösztöndíj az 1000 darab 800 pengős köztisztviselő-gyermekek számára alapított ösztöndíj. Aztán ami az ifjúság elhelyezését illeti, az 1914-es 21%-kal szemben ma 27.5% az internátusokban lakó fiúk arányszáma, ami a nem szüleiknél vagy rokonaiknál lakó hallgatóknak 56%-a. Az ösztöndíj is, az internátusi férőhelyek megszorodása az ifjúság szociális helyzetének a javulását jelenti, szóval örvendetes jelenségnek kellene lennie. Azonban jelenti egyszersmind az ifjúság nagy részének függő helyzetbe való jutását is, mely az egyetemi felsőbbiséggel való való szembehelyezkedést lehetetlenné teszi.

Az elmondottakból most már könnyen megmagyarázható az egyetemi ifjúság reakciós állásfoglalása ugy a kulturális, mint a társadalmi kérdések terén. Tény az, hogy az ifjúság sohasem függetlenítheti magát az adott osztályviszonyoktól, mégis maga az új generáció fogalma az ifjúságot a társadalom avantgardejává teszi és ámbár ez a progresszivitás csak

relatív értékű és mindig csak a saját osztályának a helyzetéhez lehet mérni, mégis az ifjúság a történelem folyamán mindig bizonyos kritikával fordult a már meglévő állapotok felé és igyekezett az új viszonyoknak megfelelő álláspontot elfoglalni. Ma azonban az ifjúság meg van fosztva önállóságától és ennek következménye az, hogy míg külföldön a művészetnek és kulturának új formái vannak kialakulóban, nálunk az avantgardeot a megelőző generáció képviseli még mindig, mert az ifjúság körében az új kulturmozgalmak sem támogatókra, sem továbbvivőkre nem találunk, legfeljebb egy elenyésző kisebbségnél. Egészen különös és csupán az ifjúság osztályösszetételéből és függő helyzetéből megmagyarázható tény az, hogy az egyetemeken mennyire nem keltenek semmi érdeklődést a modern irodalom, a modern képzőművészet, építészet, színházművészet stb. problémái, noha voltak korok, mikor az ifjúság ilyen kérdésekben intézményesen állást foglalt. Ma azonban nem találunk egy értéket tekintve számbajöhető ifjúsági kulturális egyesületet sem és pl. az öntudatos munkásfiatalságnál sokkal intenzívebb és sokkal egészségesebb kulturmozgalmakat találunk, mint az egyetemeken.

Ami pedig az ifjúság társadalmi és politikai szereplését illeti, a kép még szomorubb. Az ifjúság abszolút reakciós és semmi baloldali megmozdulásra nem kapható. S ha néha szembehelyezkedik is akár az egyetemi vezetőséggel, akár a minisztériummal, ez az oppozíció még szélsőségesebb jobboldali alapról folyik és könnyen azt a gyanút kelti az emberben, hogy felülről irányított mozgalomról van szó és a kormányzat ilyen jobboldali tüntetésekkel akarja igazolni reakciós politikájának a tömegek akaratával megegyező voltát, hogy ha enged valamit balfelé, rögtön az ifjúság tiltakozásába ütközik.

Érdekes jelenség egyébként, hogy az egyetemi hallgatók szervezeteinek kettétagozódása mennyire megfelel az uralmon lévő osztályok tagozódásának és mennyire azoknak jelszavai után indul. A klerikális és feudális nagybirtokosság a katolicizmus és a jogfolytonossággal támogatott király- és koronahűség „ideáljaival” nevelik az ifjúságot a maguk osztályérdekei számára. Ennek az osztálynak a jól megépített szerve az Americana, mely az ifjúság egyik legjelentősebb egyesülete. Viszont a bajtársi egyesületek hazafias jelszók alatt vitt militarisztikus nevelése a fascizmus szelidített kiadása az egyetemeken belül. Nem kell nagy ravaszság hozzá, hogy itt is megtaláljuk a különböző jelszavak gyakorlati jelentését. A burzsoázia, mely osztályhelyzeténél fogva érdekellentétben van a feudálisokkal, kihasználva a feudális körök, az uralkodócsalád, a főpapság

és a főnemesség nem magyar származását, el-
lenük a faji jelszavakat játssza ki, viszont min-
den gondolkodó ember előtt nyilvánvaló az is,
hogy a hajtársi egyesületek militarizmusa nem
imperialisztikus jellegű, azaz nem egy külső
háboru céljait szolgálja, hanem a belső dikta-
turát. Az ifjuság azonban kritika nélkül el-
fogadja ezeket a jelszavakat s általában az
egyetemen nagyon ernyedte és erőtlene a han-
gulat. Az egészséges és friss szellemi élet hiá-
nya magával hozza a mozgalmi életben való
teljes bátortalanságot is. És ilyen környezetben
igen nehéz bármiféle egészséges mozgalmat
megindítani, mert az illetőkkel nemcsak a fő-
löttes hatóságok járnának el példás szigorral,

hanem az ifjuság is cserben hagyja.

Pedig ha objektív szemmel próbáljuk érté-
kelni az intelligencia helyzetét az osztálytársá-
dalomban, ebből a helyzetből logikusan egy
egészen más állásfoglalás következik, mint a
mai tényleges beállítottságuk. Mert a termelés-
ben ők is csak a munkaerejükkel vesznek részt
és nagy részük szintén nem kapja meg munká-
jájért a megfelelő ellenszolgáltatást, sőt a szel-
lemi munkások egy részének életnivója máris
alacsonyabb egyes fizikai munkakategóriák
nivójánál, nem beszélve a függetlenségnek
szokról az előnyeiről, melyet a kiterjedtebb
szervezkedés nyújthat. Szellemi és fizikai mun-
kás között majdnem csak annyi a különbség,
hogy míg a fizikai munkás csak testi erejét
adja el, de az öntudatos állásfoglalás lehetőse-
gét már kivívta magának, a szellemi munkás-
tól elsősorban meggyőződésének és önálló gon-
dolkozásának a feladását is követelik. Azonban
jölfelfogott érdekeik őket is szembe kell, hogy
állítsák a kapitalizmussal. Csak egy-két adatot
akarok itt felhozni a diplomás emberek helye-
zetére vonatkozóan. Mig Magyarországon 1913/
14-ben a különböző egyetemeken 16.749 ember
tanult, 1928/29-ben „Csonka-Magyarországon”
15.495 hallgató volt beiratkozva, csak $\frac{1}{16}$ -rés-
szel kevesebb, pedig alig $\frac{1}{3}$ -résznyi terület el-
látásáról van szó, és pedig oly területről, mely
sokkal gyöngébb gazdasági helyzetben van,
mint az 1913/14-es Magyarország, szóval lako-
sainak sokkal kevésbé tud megfelelő munka-
alkalmat és ellátást biztosítani. 1920-ban a dip-
lomás állásban levő emberek száma 68.475 volt,
ehhez az utolsó 8 év alatt 28.000 új diplomás
ember került, egy oly szám tehát, amelyet az
ország a jelen körülmények között nem bír
fölvenni. A jelen körülmények között, hang-
súlyozom, mert nem igaz az, hogy Magyar-
országon, hol az ipar annyira el van maradva,
hol a mezőgazdaság industrializálásáról még
alig esett szó is, hol nagy a lakásínség és nagy
a tüdővészhalandóság és sok az analfabéta, ne
lenne szükség mérnökre, orvosra, építésze-
re, tanítóra. Azonban tudjuk, hogy a kapitalista

társadalomban a kérdést sohasem lehet úgy
feltenni, hogy mire van szüksége a társadalom-
nak, hanem hogy a jelenlegi gazdasági körül-
mények között miből lesz aktív tőkehaszon.

Másfelől azonban mi tudjuk azt is, hogy
a szocializmus ma már nem utópia, de törté-
nelmi szükségszerűség és csakhamar az egye-
dül lehetséges politika a szocialista politika
lesz. A mai társadalmi rendszer szükségsze-
rűen meg kell, hogy változzék, a változást elő-
készítő munkából azonban az egyetemi ifjusá-
got sem felejtjük ki.

De szerintünk csak maga az ifjuság lehet az,
mely függetlenségét és kritikai jogát kivívhatja
magának. Azonban ehhez elősorban az szüksé-
ges, hogy igényelje is ezt a függetlenséget és
ugy kulturális, mint társadalmi kérdésekben
meg legyenek a maga önálló céljai. Viszont a
társadalmi kritika és a társadalmi öntudat sze-
rintünk csak következménye egy általános kriti-
kai szellemnek, azaz az ifjuság megagitálásához
nem lehet rögtön társadalomelméleti kérdések
fölvetésével kezdeni, annál kevésbbé, minél ke-
vébbé vette észre még az ifjuság a társadalmi
változtatások szükségességét. Az ifjuság előtt
gátlás lesz az új társadalmi berendezkedésből
adódó új etikai és szellemi, művészeti for-
máktól való idegenkedés, mindaddig, amíg el
nem jut annak a fölismeréséhez, hogy noha
ezeknek a formáknak a kialakulása a társa-
dalmi változások függvénye, mégis maguknak a
meglévő etikai és művészeti formáknak to-
vábbfejlesztése az önmagukból adódó dialek-
tika folytán ugyanahoz a rezultátumhoz vezet,
mintha csak az új társadalmi berendezkedés ál-
tal igényelt dolgokként kezeljük őket. Ezen a
ponton viszont már motorikus erővel fognak
hatni ezek a felismerések, amennyiben oly szel-
lemi szükségleteivé válnak majd az ifjuságnak,
amelyeket csak az új társadalomban tud meg-
valósítani és ezért is hacsakni fog az új társada-
lom kialakulásáért. Mert, ha szellemi harcot is
akarunk indítani a szocializmusért, ezt csak
ugy tehetjük, ha feltárjuk azokat az előnyöket,
amelyek a szocializmusból a kultúrára háram-
lanak, szóval, ha a szocializmust, mint kulturá-
lis harcot is be tudjuk állítani. A szocializmus
jelentősége egyrészt a kultúra quantitativ terje-
dését, másrészt qualitativ fejlődését illetőleg
tagadhatatlan és ép ezért nagyon szépen beál-
lítható az intelligens ifjuság programjába.
Szóval szerintünk az egyetemi ifjuság meg-
agitálása elsősorban az öntudatos, kritikai
gondolkodás kifejlesztését kell hogy jelentse,
természetes, hogy ennek az új racionalizmus-
nak ténylegesen tárgyilagosnak kell lennie és
nem szabad letérnie az egyedül helyes és
egészséges utról, a marxi társadalomkritika ut-
járól.

Balogh István

munka

1914-1929

... A növekvő veszéllyel együtt nő (1914) julius utolsó napjaiban a tiltakozók serege is.

Berlinben ezekben a napokban mámoros fiatal emberek vonultak a Lindenen nemzeti zászlókkal s megrészegülve kiáltották: Vesszen Szerbia! De aki elment azoknak a gyűléseknek egyikére, amelyeket a munkások tizezrei 27 helyen tartottak, elfeledte a felelőtlen fiatalokat és kalandorokat.

„Ausztria — jelentették ki a gyűléseken — brutális ultimátumával megüzente a háborút. Az orosz proletáriátus hőiesen mutatott rá a vérszomjas cárizmus munkájára. A francia munkások lángoló erővel tiltakoztak a háborus uszítók ellen. Nem igaz, hogy ezekben az országokban a tömegek a háboru mellett vannak.“

És ugyanez a kiáltás hangzott fel ezen az estén Németország 32 gyárvárosában. De ezeket a gyűléseket csak zárt helyen engedélyezték. A szabadban csak Hurrá-t lehetett ordítani és a Siegerkrantot, a császárárt.

Azonban a szigorú tilalom ellenére is sokan kimerészkedtek Berlinben az utcára. A Friedrichstrassen jöttek a Linden felé, zárt sorokban, munkásdalokat énekelve. A Brandenburger Thoron keresztül igyekeztek a Lindenre a háborus kedvű fiatal emberek. Összeütközés. Lovasrendőrök. A tömeget a lovak tapossák. A Wilhelmstrasse sarkán újabb tiltakozás. A Schadowstrassenál újabb összeütközés. A Lindent előzőnlük a lovasok, aki ellentáll, elfogják. Így szorítják vissza a munkásokat, nehogy a külföldi diplomaták azt sürgönyözhessék haza, hogy Németországban nem mindenki akarja a háborút.

Még két napig irhatott a Vorwärts szabadon: „A hatalom mozgósítására a tömegek mozgósításával feleljetek. A császártól függ a béke. Sajnos, a háborus uszítók mindent elkövetnek, hogy a lehetetlent is megvalósítsák.“ De a császár, aki mindezt nem olvasta és aki egy szocialistát figyelemre se méltatott, a tüntetéseket persze betiltotta. „Ilyesmit nem szabad tűrni — adta ki a parancsot —, ellenkezés esetén kihirdetem az ostromállapotot és a vezetőket becukatom.“ Ez valóban Kolumbusz tojása volt.

Párizsban Caillaux feleségének bűnpöre, aki férje ellen indított politikai támadásai miatt lelőtte a Figaró szerkesztőjét, a tárgyalás idejében a szocialisták keményhangu felhívásokat tettek közzé:

„Szombat óta hipnotizált tömegek ordítják a boulevardokon: Berlinbe...! Eljen a háboru! Ha ma este nem hallgattatják el ezeket az örülteket, holnap mindennek vége. Fel tehát, ma este 9-kor jöjjetek össze az uszító Matin előtt és kiáltások minél többen: Le a háboru-val!“

Oroszországban egyik pártnak sem szabadott beszélni. A mozgósítás alatt a munkások mélyen hallgattak, így mentek a sorozásra, ahol nemzetiszínű kokárdát tűztek a sapkájukra. A gyárakban is csendesen beszélgettek. Tudták, érezték, hogy ebből a háboruból forradalom lesz.

És mégis, minden terror ellenére, egy előkelő teremben, amelynek a kapuján nem hajtottak be kancsukázó kozákok munkásokat, a fényes és császárhű társaságban, az orosz дума jön oszlopai alatt, feláll egy szürke ember és Kerenszki után, aki már éppen eléggé forradalmi hangokat hallatott, feláll Schusztow és a szocialisták nevében megtagadja a hadihitelt:

„A mi szívünk együtt dobog Európa elnyomott testvéreivel. Mi nem tudjuk ezt az imperialista háborút megakadályozni. Mégis mi fogjuk azt befejezni. Mi, a nép, fogjuk a békét megkötni.“

Ne feledjük el, Oroszországban vagyunk. És ez az ember nem fél. Nem fél, hogy a terem rárohan. Mert ki is akadályozhatja meg pl. a nagyherceget, hogy agyonüsse őt?

Angliában, ahol a szocialistáknak legtöbb szabadságuk volt, a Labour Party kiáltványt fogalmazott meg. Nem felhívást, hanem igazságokat, nem patétikus szavakat, hanem értelmet sugárzott ez a mestermű.

„Nagybritannia munkásai! Nektek semmi bajotok nincsen Európa munkásaival. Azoknak sincs veletek. Az uralkodó osztályoknak vannak elintézetlen ügyeik egymással. Ne tegyétek ezt a magatokévá! Egymillió osztrák proletár tiltakozott a háboru ellen. A németek milliói hasonlóan cselekedtek. Ne hagyjátok el őket. Egyesüljetek Franciaország és Oroszország munkásaival és jelentsétek ki a kormányoknak, hogy, ha ő háborut akar, ti békét akartok. Az Internacionálé zászlaja vezessen benneteket. Mert mit is nyernétek ti a háboruban? A bur háboruban huszezer munkást lőttek agyon. Még ma is évente 12 millió fontot fizettek a hátramaradtak támogatására. És a délafrikai munkásságnak rosszabb a sorsa, mint valaha. Csak

a gazdagok nyertek. De az uralkodó osztályok nem akarnak harcolni, benneteket igyekeznek maguk helyett a frontra küldeni. Semmiféle uralom nem csinálhat háborút, ha a nép békét akar. Mondjátok ezt meg nekik. Menjetek ki a terekre és hirdessétek mindenütt, mindenkor: Le a háboruval! ..."

És a tömegek a felhívás szerint jártak el. Tízezrek verődtek össze vasárnap délután a Trafalgar-téren. Anglia volt az egyetlen ország, ahol nem tilthatták be a szabadtéri gyűléseket, ahol nem kobozták el az ujságokat. Az öreg Keir Hardie akadálytalanul beszélhetett a trafalgartéri háborus hős, Nelson admirális szobra alatt, a háboru ellen ...

Ilyen izgalmak közepette futott be a vonat Jaurès-val Párizsba, a brüsszeli konferenciáról. Jaurès zsebében kész manifesztum volt:

"A szocialista frakció kijelenti, hogy Franciaország felett csak a francia nép rendelkezik. Semmiféle titkos szerződést, ismeretlen kötelezettséget nem ismer el és meg fogja őrizni szabadságát, hogy Európát a béke érdekében befolyásolhassa ... Ha Oroszország nem fog engedni, a mi kötelességünk kijelenteni, hogy mi csak egy szerződést ismerünk. Azt, amely bennünket az emberiséggel szemben kötelez."

Párisban hat gyűlésen, a vidéken több helyen, kiadták a munkásságnak a jelszót: Általános sztrájk és béke! Mégis Jaurès nyomott hangulatban írja cikkét holnapra. Előtte sürgönyök. A német szocialisták a támadó háboru esetén meg fogják védeni az országot. Nyugalom, hidegvér, fel kell világosítani a németeket, és fel kell venni a harcot a francia kormány ellen is. Érzik, ez döntő nap az életben. Visszasiet a háborus láztól kivert minisztériumból a békét hirdető Humanité szerkesztőségébe. «Mit mondjunk ebben a helyzetben holnap a tömegeknek? Mit hirdessünk?» Ekkor megszólal a telefon. Brüsszel jelentkezik. Egy német elvtárs utban van Páris felé. Nyugalom. (Ez Müller jelenlegi német kancellár volt, aki mint ismeretes, már nem jutott el Párisig. A ford.)

Késő este hagyják el a szerkesztőséget. Valamit enni akartak. Nem látták azt a fiatal embert, aki a szerkesztőség kapujában várt rájuk és aki észrevétlenül követte őket, a Rue Montmartre a Cafe du Croissantig. Állandó helyükre ültek, az öreg pamlagra két ablak között. Meleg volt, az ablakok nyitva voltak. Semmi szellő. Jaurès izgatott, a német elvtársat várja.

Ekkor benyul egy kéz az ablakon, félretolja a függönyt. Senkisémet veszi észre. Két dörrenés. Felugranak. Csak Jaurès marad a

pamlagon. Összeesett. Fölfektetik két márványasztalra. Kezével reménytelen mozdulatot tesz: menthetetlen. Bekötik a fejét. Már eszméletlen. Tizenöt perc múlva halott.

Amikor a kocsiban egy ember sápadt hulláját vitték, ezren és ezren tolongtak a szabadban. Sokan sirtak.

Éjfélkor még hangosak a párisi utcák.

*

1929 augusztus 1.

Tizenöt év után a proletariátus minden országban újból tiltakozásra készül, az imperialista háboru ellen. A nemzetközi kapitalizmus érzi az egységes demonstráció mögött az erőt és a háboruellenes tüntetéseket a tizenöt év előtti eszközöknél kiméletlenebb és erőszakosabb eszközökkel igyekszik elnyomni.

Párisban a rendőrség megszállja az Humanité szerkesztőségét, elkobozza a lappeldányokat, a vezetőket letartóztatják, a gyűléseket betiltják. Gépfegyverrel, páncélautókkal, repülőgépekkel szállják meg a várost.

Prágában tömeges letartóztatások, a csendőrség, rendőrség riadókézsültségben.

Lengyelországban a hadsereget mozgósítják. Görögországban minden gyűlés tilos.

Bulgáriában az emberek százait fogják el.

A szabad Svájcban lehetetlen a sajtóagitáció.

Ausztriában, Steierben a Heimwehrl mozgósítják, Wienben csak a hadirokkantak felvonulását engedélyezik, s amikor mások is beszélni akarnak, tömeges letartóztatások.

Romániában bebörtönzés és mindenütt egész Európában letartóztatás ...

Csak Stockholmban, Londonban, valamint Berlinben engedélyezik a tüntetéseket.

Oroszországon kívül, ahol hatalmas demonstrációk vannak az imperializmus ellen, csak ezen a néhány helyen emelheti fel a proletariátus hangosan szavát az imperialista háboru ellen. Itt ezeken a helyeken megint hangosak az utcák, de másutt is a tömegre kényszerített csönd mögött dacos elszántság a háboru megakadályozására, amelyet a kapitalizmus újból meg szeretne ismétetni.

Az 1929 augusztus 1-i tüntetéseket leverték. És mi mégis hisszük, hogy a proletariátus hosszú évek borzalma után minden terror ellenére, sokkal fölkészültebben, tudatosabban fogja tudni megakadályozni a legközelebbi háborut, mint 1914-ben.

(A cikk első részét Emil Ludwig, nemrégén megjelent Juli 1914 című könyvéből vettük, a cikk második részét a napilapok hirszolgáltása alapján állítottuk össze.)

G. L.

272-273

munka

Nem könnyű ez az élet nem átlátszó mint az üveg s nem az a folyó amiben
 elfolyik sorsunk a csöndes partok között
 akármit tapintok megsajog ujjaim érintésétől akárha kések lennének ezek
 az ujjak vagy görcsös nehéz dorongok
 megborzong a lány ha kezefogok vele és engedelmeskedik az anyag amin
 reggeltől estig s néha éjszaka is munkálkodom
 apának és anyának érzem magam s ösztövért szolgának aki szörnyű teherrel
 menetel hegynek fölfelé
 végtelen ut ez fénnel és árnyékkal bevetetten virágokkal bevetetten
 amik társaink nekünk a darab földön s a fejüket lehajtják ha eltávoznak tőlük
 s mi eltávoznak szüleinktől elhagyjuk gyerekeinket s a fehér jegenyesort a ker-
 tek alatt
 de nézz csak körül nincsenek közöttünk távolságok
 ezer irányból ezer torokkal éneklük ők az én nótáimat
 s úgy élnek valamennyien ahogyan én élek egy darab földön
 mélyen legyökerezve
 árnyéktalanul
 a levegő áramlásaiban.

Kassák Lajos

AZ OROSZ-KINAI VISZÁLY KERESZTMETSZETE

A kínai ellenforradalom a kelet-kínai vasut körüli eseményekkel ismét új stádiumba jutott. Ha ennek jelentőségét valóban meg akarjuk érteni, a kérdést a nemzetközi Kína-politika távlatába kell állítanunk. E politika irányát a három imperialista világhatalom: Anglia, Japán és az USA adja meg, szemléletűnkben tehát e hatalmak pozícióiból kell kiindulnunk.

I.

Anglia hatalma a legrégebb és a legerősebb gyökerű. A kezében lévő területek az ország legfontosabb pontjai közé tartoznak. Délen Hongkong, Kína egyik legnagyobb kikötője, Sanghai, melyben Japánnal osztozik, a birodalom legnagyobb gyárvárosa és legfőbb vízerének, a Jangese-folyamnak kulcsa. Középkínában Vej-hai-vej kikötő (mögötte a súlyosan fontos Santung-tartomány) Koreával szemközt a Sárga-tenger kapuja. Ily módon nem esoda, ha p. o. a kínai vasérctermelésnek majdnem fele, a gyapotszövőipar harmada, a vasuti hálózat jó negyedrésze, a hajózás 35%-a, a külkereskedelem 40%-a még a legutóbbi időben Anglia kezében volt. Angliát illette meg a legutóbbi ideig a kínai tengeri vámok ellenőrzése, ami már egymagában rend-

küüli hatalmat biztosított részére. Napjainkban Anglia gazdasági hatalma Kínában is hanyatlóban van. 1928 decemberében létrejött az új angol—kínai kereskedelmi szerződés, amely elismerte a nemzeti kormányt, a teljes vámszabadságot biztosító autonóm vámtarifát és megszüntette a «likint».

Miindezek megszünte alig pótolható veszteség, Vej-hai-vej-t már korábban visszaigérte Nankingnak és rövidesen alighanem ki is kell ürítenie; Honkong jelentősége a kantoni proletariátus 1925. évi nagy blokádja következtében erősen gyengült a szomszédos japáni Formosa-sziget javára; a japáni és különösen az USA tőkekonkurrenciáját mind kevésbé bírja.

A természeti kincsekben igen szegény Japán tőkeérdekeltségeinek ugyszólván életkérdése a kínai piac és pedig mint nyersanyagforrás (vas és szén) és mint fogyasztó piac egyaránt. Teljesen érthető tehát Japán példátlan aranyú előretörése. Az ebből eredő súlyos Japán—Unió viszály, mely már-már háborúval fenyegetett, az 1922. évi washingtoni konferencián rendezést nyert ugyan, de az ára a japáni terjeszkedés csökkentése volt. Az 1923. évi rettenetes japáni földrengés és az utána következő súlyos pénzügyi krízis a japáni imperializmus erejét évekre megbénította. Jó részben ez okozta, hogy Japán kénytelen volt

annexiós politikáját feladni. Így jött létre 1929 tavaszán az éveken át huzódó kínai—japán feszültség likvidálása: Japán végleg kivonult a már részben korábban kiűritett Santungból és ezzel legsúlyosabb középkinai érdekelttségét és a Sárga-tenger feletti uralmát szüntette meg.

Kevésbé romlott Japán északkinai—mandzsuriai érdekelttsége, amely Mandzsuria második nagy vasuti vonalában testesül meg (az első a keletkinai vasut). A vasutat még a cári Oroszország építette, de az orosz—japán háboru eredményeképpen egész Dél-Mandzsuriával és ennek Port-Arthur, valamint Dalny nevű két kikötőjével (és Szahalin-sziget természeti kincsekben igen gazdag déli felével) Japán kezébe ment át. A vasut a keletkinai vaspálya Harbin—Csangcsun elágazásának folytatása, végállomása pedig Dairen-kikötő, a volt Dalny. Ez a vasut 3 milliárd yen investíciójával, bányák, kohók, gyárak, elektromos- és gázművek hatalmas szervezésével, Dél-Mandzsuria egész gazdasági életét magán hordozza. Japán annexiós törekvései tehát itt is kézenfekvők voltak. Amerika azonban kifejezetten hangsúlyozta Mandzsuria területi integritásának szükségességét, mire Japán kénytelen volt ezen a fronton is meghátrálni.

Az amerikai befolyás ellensúlyozásául úgy Japán, mint Anglia szükségesnek látták azt, hogy a kínai kérdésben erőteljesen közeledjenek egymáshoz. Ez magyarázza a két hatalom együttes akciót Dél-Kínában; így Kvantung és Kvangszi tartományoknak Nanking ellen folytatott idej hadjáratában is az angol—japán és amerikai imperializmus ütközik meg egymással. Persze Anglia és Japán fegyverbarátsága átmeneti és lokális: Japán erősen terjeszkedik India felé, Anglia pedig legutóbb Singaport éppen azért Japán ellen építette ki elsőrendű hadibázisát.

Nézzük ezután az Uniót. Míg az első két hatalom az annexiós elv alapján dolgozott, az USA már kezdettől fogva nem területek megszerzésével akarja vetélytársai hatalmát megtörni, hanem úgy, hogy a gyarmatok és gyarmatszerű területek költöttségét eddigi uraikkal szemben megszüntesse. Így érthető, hogy ugyanaz az USA, amely otthon féltékenyen elzárkózott minden külső gazdasági vagy politikai befolyás ellen («Amerika az amerikaiaké»), Kínában már a század eleje óta a «nyitott ajtó» politikáját hirdeti, azaz a többi hatalom területi előjogainak megszüntetését. Ugyanígy a keletkinai vasutat — más vonalakkal együtt —, még a béke éveiben semlegesíteni akarta, e törekvése az érdekelt hatalmak ellenállásán hiúsult meg.

Az amerikai imperializmus aranykorszaka, tudjuk, a világháboru után kezdődött. Az imperializmus e korszakában a piacért és az ex-

portszférákért való küzdelem minderösebb lesz és a kivitel egyszersmind áruexport helyett mindinkább tőkeexporttá válik. Az imperialista terjeszkedés és küzdelem előfeltételei tehát: fokozott tőkeakkumuláció és a tőkepiac minél kedvezőbb állása s ez magyarázza meg az Unió hihetetlen előretörését Kínában, ahol célja: a kínai tőke stabilizálása az amerikai tőke fennhatósága alatt.

E politika — legalább is egyelőre — teljes sikerrel járt: az Unió kereskedelmi forgalma Kínával az utolsó 15 év alatt megtízszereződött és már 1927 elején nagyobb volt, mint Anglia és Japán forgalma együttvéve. Az amerikai tőke e rohamos előretörése oly ideges hangulatot teremtett, hogy az angol tőke megnyugtató céljából Nankingnak figyelemzetnie kellett az Uniót, hogy az 1920. X. 15-i nemzetközi bankegyezmény értelmében tartozik a többi aláíró hatalmat, tehát Angliát, Franciaországot és Japánt is részesíteni a maga pénzügyi akcióiban. De ez az egyezmény 1930 X. 15-én lejár s e napon az USA szabad kezet kap. Feltehető tehát, hogy e naptól kezdve a hatalmak pénzügyi háboruja még sokkal élesebb formát fog ölteni.

De Japán és Amerika célja Kínával nemcsak Kína. A világkapitalizmus gazdasági és politikai súlypontja az Atlanti-óceánról a Csendes-óceánra tevődött át. Ennek nyugati partja pedig az aránylag törpe japáni szigetbirodalom szomszédságában: Kína. Az a hatalom tehát, amely Kínában a maga uralkodó helyzetét, azaz Kína végtelen erőforrásainak birtokát biztosítani tudta, győztesnek tekintheti magát abban a legközelebbi világháboruban, amelyet az imperializmus a Csendes-óceán és ezzel együtt a világ hegemoniájáért készül megvívni. *A világimperializmus kulcsa: Kína.*

II.

Nézzük már most Oroszország szerepét. Ez a keletkinai vasutal forrt össze, vegyük szemügyre tehát mindenekelőtt a vasutat.

A nagy Európa—ázsiai orosz vasut Szibérián áthaladva Mandzsuria (Mandzsuli) állomáson kínai (mandzsuri) területre lép, majd Pograncsnája határállomáson ismét orosz területre tér vissza. (Végállomása: Vladivosztok tengeri kikötő.) A vasut e közbeékelt kínai területen fuló szakasza a keletkinai vasut. Hossza 1485 km., gördülő berendezése (1928 január 1-i leltár szerint) 513 mozdony, 11.259 teher- és 714 személyszállító kocsi. Személyzete 30.200 munkás és tisztviselő. Zónája az uttestől jobbra és balra összesen 22 km-re terjed ki.

Építésére a 60%-ban francia érdekeltsgű Orosz-Kínai Bank — mely mögött a cári kormány állott —, szerződést kötött Kínával. E

274-275

munka

szerződés értelmében Kinának jogában állt a vasutat a megnyitás napjától — 1903 — számított 36 év múlva megváltani, ugyane napról számított 80 év múlva pedig a vasutat ingyen meg kellett kapnia. A vasut építési költségei (459 millió aranyrubel), üzemi tőkéje, sőt az első évtized veszteségei is az orosz állampénztárból teltek ki, a vasut egészben a cári Oroszország koncessziós vállalkozása volt, amely elsősorban politikai-stratégiai célokat szolgált és ilyenformán egészen a világháborúig veszteséggel is dolgozott.

A cári rendszer bukásával a vasut a szovjetállam tulajdonába ment át, ez azonban a szibériai polgárháború következtében évekig el volt tőle vágva s a vasut tényleg egy fehér-gárdista—francia szervezet kezében működött. E szervezet kezében a vasut fehér gárdák folytonos betörésének stratégiai alapja volt. Az ellenforradalom legyőztével aztán a Szovjetunió hozzáláthatott, hogy a távol keleten fennálló érdekeltségeit rendezze és a vasut részéről fenyegető folytonos háborusveszélyt megszüntesse. 1924-ben szerződést kötött Kínával, amely többek közt a vasut ügyét is rendezte és egészen új jogalapra fektette. E szerződésben a két állam a keletkínai vasutat kizárólag kereskedelmi vállalkozásnak nyilvánította; az igazgatóság eddigi közjogi jellegű jogositványai a kínai államra szálltak át, új jellegének megfelelő kezelése egy a Szovjetunió és Kína által kinevezendő paritásos bizottság kezébe került, míg vezetését (tehát a tényleges igazgatást) egy a bizottságnak alárendelt igazgató és két helyettese látta el. Az igazgatónak és egyik helyettesének szovjet-orosz állampolgárnak kellett lennie. E szerződés egyben a 80 esztendőes ingyenes átháramlási időszakot 60 évre szállítja le. Bár a vasut kizárólag orosz pénzen épült, a tiszta haszon a szerződés szerint egyenlő arányban volt szétosztandó Oroszország és Kína közt.

A szerződés elsőrendű fontossága Kinára nézve szembeeső. Mindenekelőtt azért, mert ez a szerződés és így a Szovjetunió volt az idegen hatalmak közül az első, amely korábban — persze még a cári Oroszország által — megszerzett imperialisztikus pozíciójáról lemondott és elismerte Kína szuverénitását. De nem kevésbé fontos e szerződés annál a befolyásnál és haszonrészesedésnél fogva, melyet Kinának juttat. Meg kell gondolnunk, hogy e vasut Mandzsúria gazdasági és kulturális életének fő ütőere, melynek jelentősége szinte beláthatatlan. Mandzsúria területe kb. fél-millió km². E területen a vasut építésének idejében kb. 2.5 millió ember lakott, ma a lakosság száma meghaladja a 13 milliót. A bevándorlás folyton nő: 1924—25. évben a bevándorlók száma 15.000, 1927—28. évben felülmúlta a 300.000 lelket. A vasúthoz üzemek

egész sora tartozik; a forgalom rohamosan emelkedik. Ime:

Év	1000 t	%	1000 ember	%
1924—25	3,319	100	2,319	100
1925—26	3,981	120	2,979	128
1926—27	4,976	150	4,111	178
1927—28	5,203	157	4,988	215

Az áruforgalom legnagyobb része gabona és szója-bab. Európa növényolajtermelése jórészt innét kapja nyersanyagát. — A vasut 75 iskolát tart fenn, hová mintegy 17.000 gyermek jár.

Könnyen érthető tehát, hogy ez a hatalmas szovjetérdekeltség a bolsevizmus állandó beáramlási helye és a kínai munkásmozgalom kijegecedési pontja volt, másrészt pedig Kína Moszkva ellenes politikája is már évek óta a vasut elleni támadások sorozatában fejeződött ki. Számos kisebb incidens után végre 1929 II. 15-én merényletet követtek el Melnyikov harbini orosz főkonzul ellen (nem sikerült) s ez már vihar előszele. Nézzük az események torlódását.

V. 28. A harbini rendőrség rajtaütött az orosz főkonzulátus épületén, a hazat átkutatták (Feng ellen kerestek terhelő adatokat), a főkonzult és egész személyzetét (45 ember) letartóztatták.

VI. 1. Moszkva tiltakozott a merénylet ellen, felfüggesztette a szovjetunió területén lévő kínai képviseltek területenkivüliségét. Nanking erre a képviseltek visszahívásával felelt.

VI. 5. A vasut három igazgatóját, akik Moszkvába igyekeztek, leszállították a vonatról és elfogták.

VI. 14. Orosz csapatok Mongóliába nyomulnak.

VI. 21. Nanking felmondja az 1924. évi vasutszerződést.

VII. 10. Kínai csapatok Harbinban elfoglalják a vasut táviróhivatalát, a Gosztorg (kereskedelmi képviseltek) a textilszindikátus, a keresk. flotta hivatali helyiségeit, 40 embert elfognak, az állásokba kínaiakat helyeznek. Moszkva ultimátummal válaszol, melyben követeli, hogy a kérdés rendezésére haladéktalanul konferencia hívassék össze, Kína tegye jóvá az eddigi sérelmeket, a foglyokat bocsássa szabadon. A választ az új kínai követ személyesen terjeszti elő.

VII. 18-án; eszerint Kína barátságban akar élni a Szovjettel, de nem nézheti tétlenül a kommunista eszmék terjesztését, melyek állami létét veszélyeztetik. A vasut közegei ismétleten megszegték az 1924. évi megállapodást s így nem Kína az, amely a sértéseket megkezdte.

Moszkvát a válasz nem elégítette ki s ezért 1. a vasuti összeköttetést Kínával beszüntette:

2. képviselőit és a vasut személyzetét visszahívta; 3. Kína képviselőit felhívta a szovjet-unió haladéktalan elhagyására; 4. az 1924-es szerződésen alapuló jogait fenntartja.

VII. 20. Nanking is kiutasítja az orosz képviselőket, az oroszok elfoglalják Pogranicsnját.

Most már a hatalmak is megérettnek látják a helyzetet a közbelépésre. Felajánlják az „intervenciót”, egyben USA felhívja a két kormány figyelmét arra, hogy mint a Kellogg-paktum aláíróinak, békésen kell elintéznük a konfliktust. Kína az intervenciót elhárítja. VII. 25-én Csangcsunban összeül a kívánt konferencia, amelyen Kína állítólag kész a vasuton helyreállítani a közös felügyeletet, de Moszkva VIII. 6-án cáfolja az egyezség híret. Valóban az történt, hogy a konferenciának tényleg sikerült kellő alapot találni a kibontakozásra, de VIII. 1-én Csang-Hszü-liang levelet intézett Karachanhoz, melyben a konferencia határozatainak súlyos megszorításával felborította a helyzetet. (Japán befolyása.) Ezzel a kérdés az állandó háborus feszültség állapotába jutott, a határokon állítólag kisebb-nagyobb csatározás folyik, bár hivatalos hadüzenet eddig egy fél részéről sem történt.

A hatalmak álláspontja a konfliktusban nem vitás: ez az a pont, amelyben mindhárunk érdekei találkoznak. Anglia részére Észak-Mandzsúria felfejlődési terület a szovjet ellen s az események az angol bekerítőpolitika egy láncszeme, csakugy, mint a legutóbb szított afgán felkelés. Japánnak is régi vágya teljesül. Számára az orosz vasut mindvégig súlyos konkurrenciát jelentett, s ha Dairen az utóbbi években lényegesen felül is multa Vladivosztko jelentőségét, ez mégis súlyos versenytárs maradt, márcsak azért is, mert az orosz vonalon jövő árut Dairen felé Csangcsun állomáson normálnyomtávra kell átrakni, ami időrabló és drága. Japánnak régi álma a szélesnyomtávú keletkinai vasut átépítése normálnyomtávra, mert ezáltal Észak-Mandzsúria is Japán érdekszférájába kerülne. Így érthető, hogy a japán zsoldban álló Csang-Hszü-liang, mint láttuk, sietett meghusítani egy oly egyezséget, amely a Szovjetunió jogait visszaállította volna.

Amerika terve az volt, hogy a hatalmak helyezték a vasutat „nemzetközi ellenőrzés” alá. Ime a régi USA politika! (Anglia helyeselte az ötletet, Japán nem, befolyását fél-tette.) Ezt jelentette volna a hatalmak intervenciója, érthető tehát, hogy Kína, amely nem azért vette el a vasutat a Szovjettől, hogy másnak adja, nem kért belőle.

De Nanking fellépésében a hatalmak a gyűlölt és rettegett orosz rendszer elleni támadást is üdvözölték. Az USA már korábban

azt a feltételt fűzte a kormány gazdasági támogatásához, hogy az a munkásmozgalmat leépíti, vagy legalább is amerikai rendszerű gazdasági szervezkedésbe szorítja. Biztosra vehető tehát, hogy az állandóan belső forradalomtól tartó Nanking fellépése a hatalmaknak legalább is előzetes jóváhagyásával történt. Így érthető, hogy egy esetleges háboru előestéjén (amelyet maga idézett fel) a kormány, sőt Csang-kai-sek, a hadvezér, személyesen bejelenti, hogy az állam jövedelme 430 millió mexikói dollár s ebből magára a hadseregére 396 millió mexikói dollár kell; a hadsereg létszámát tehát 2 millióról 800.000 főre kell csökkenteni, mert másképp az államcsőd elkerülhetetlen. Ha ugyan nem cselfogás az egész, amit igazolni látszik az, hogy e bejelentés ellenére az ujoncozás vigan folyt tovább.

Oroszország nem mondhat le a kínai vasutról. Nem annyira e vasut gazdasági jelentősége folytán, mert az orosz vonal folytonosságát és a Vladivosztko-val való kapcsolatot az Amurvasut — bár nagy kerülővel — megmenti, hanem világraszóló politikai jelentősége következtében. A Szovjet célkitűzéseivel szorosan hozzátartozik a világkapitalizmus megdöntése, ennek útja pedig nem Európán, hanem Ázsián vezet keresztül: India és főképpen Kína az a pont, amely mindenekelőtt alkalmas erre, mint a világkapitalizmus egyik legérzékenyebb szférája és egyben legfontosabb stratégiai kulcsa. E politika legközelebbi szakasza pedig a közelgő és minden eddiginél nagyobb nagyrázkózó agrár forradalmi hullám előmozdítása és ennek révén Eurázsianak, mint egyetlen nagy antikapitalista egységnek kiépítése. Ezért nélkülözhetetlen a kínai vasut a Szovjetunió számára és ezért kell a polgári Kinának és a nemzetközi tőkének arra törekednie, hogy a Szovjet és a kínai forradalmi erők e legfontosabb érintkezési lehetőségét elmesse. A háboru tehát Oroszország és a polgári Kína közt legfeljebb halasztható, de elkerülhetetlen, bár kétségtelen, hogy a külső és belső ellenségek közt élő szovjet-rendszert igen súlyos erőpróbára fogja tenni.

Kína tehát kettős fejlődés színhelye. Egyrészt a kapitalizmus világhatalmi pozíciójáért kitérőben lévő küzdelméé, másrészt ugyanakkor a kapitalizmus és szocializmus még inkább világjelentőségű összeütközéséé, amely persze az előbbi küzdelemnek is megoldása lenne. Éppen ebben a kettőségben jelentkezik az a nagy világtörténelmi törvényszerűség, hogy az új világrend mindig abban a pontjában támadja meg a régit, amely a legjellegzetesebb és a legkoncentráltabb.

A cikk VII. 25-én zárult.

Falus Ervin

munka

AZ ANGOL ÉS AMERIKAI MUNKÁSMOZGALOM

1900-ban két képviselője van az angol munkáspártnak. Alig három évtized alatt kettőről háromszázra szökik a párt képviselőinek száma. Nem sok hiányzik a párt abszolút többségéhez. A munkáspárt választási győzelme a politikai önállóságra ébredt angol munkásmozgalom hihetetlenül gyors fejlődését bizonyítja. Miért nem volt oly hosszú ideig a kapitalizmus és parlamentarizmus ősi hazájában politikailag önálló munkásmozgalom? Mire vezethető vissza e hirtelen változás?

A múlt század közepe táján a chartisták mozgalma az angol munkásság itt-ott véres osztályharca volt. A chartizmus egyik fő célja az általános, a munkásosztályra is kiterjedő választójog kivívása. Ez a mozgalom, amelyik a politika és a szociálpolitika terén nem egy vívmányt ért el, vereséggel végződött. Ebben az időben az angol munkásmozgalomnak még nem volt elég ereje céljainak forradalmi eszközökkel való kiharcolására. A chartizmus összeomlása után a forradalmi lendület korszakát a kiábrándulás korszaka váltja fel. A munkásság egy részének sikerül azonban kihasználnia az agráriusok és a nagytőkések, a konzervatívok és a liberálisok közti ellentétet. Az angol világbirodalom hatalmas gazdasági lendületét gazdasági előnyökre váltja be a munkásságnak az a része, amelyik szakszervezetekbe tömörül. Politikai jogokhoz, a szervezkedés előnyeire a munkásságnak csak tanult része jut. Kialakul a tanult munkásság arisztokráciája, a munkásosztály *öntudata kettéhasad*. A tanult, szervezett, politikai jogokkal felruházott munkások a polgári pártok árnyékában huzódnak meg.

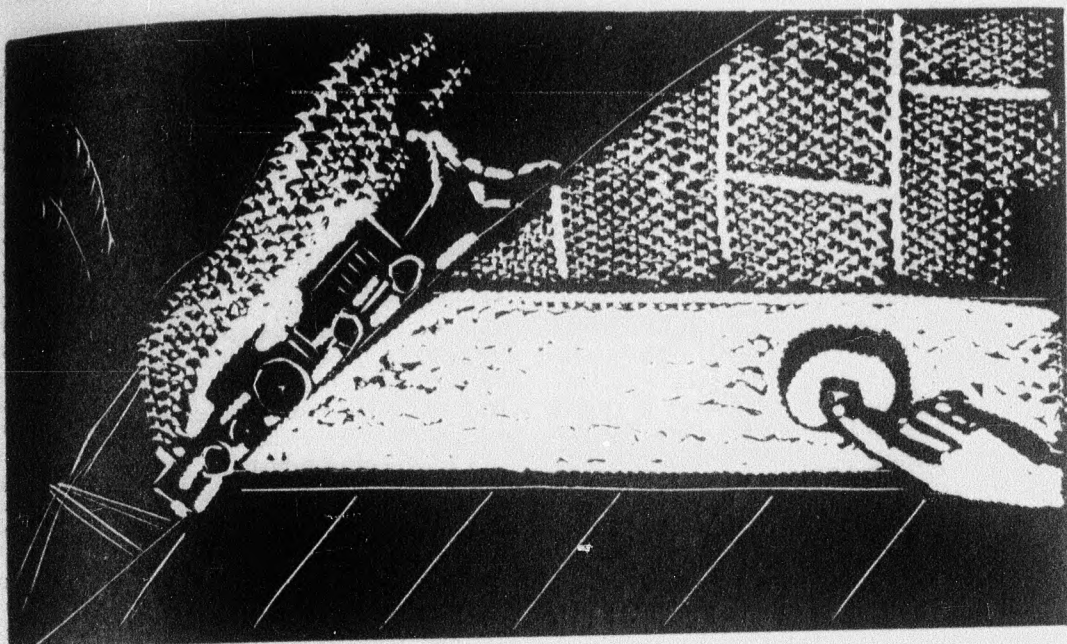
A változás a múlt század nyolevanes éveiben következik be. Meginog az angol kapitalizmus világuralma. Az angol gazdaság erősen érzi a német kapitalizmus versenyét. Az ország gazdasági helyzetének romlása kiélesíti az osztályharcot. Azok a szakszervezetek, amelyek a konjunktúrában a gazdasági vívmányok egész sorát biztosítják tagjaik számára, defenzívába szorulnak. Birósági ítéletek teszik bizonytalanná a szakszervezetek jogi helyzetét. A mind élesebbé váló gazdasági harcok, a szakszervezetek ellen irányuló támadások sora, az eddig szervezetlen munkásságnak hirtelen növekvő szervezeti előkészítik az angol munkásosztály *egységes osztálytudatának* kialakulását. Kicsiny szocialista szekták hirdették eddig sikertelenül az önálló politikai osztályharc szükségességét. Az önálló munkásmozgalom híveinek tábora egyszerre rohamosan nő. Anglia világ gazdasági uralma végének kezdete egybeesik az önálló angol munkásmozgalom kezdetével.

Ennek a folyamatnak erős lendületet ad a *világháború*. A világháború két irányban gyorsítja az angol munkásmozgalom fejlődését. Gaz-

daságilag a világháború erősen megrendíti Anglia kiváltságos helyzetét. A győzelem nem tüntette el a német kapitalizmus versenyét. A német kapitalizmus mellett hihetetlen erővel üti fel fejét a tengerentúli államok frissen nekilendülő ipari kapitalizmusa. Az angol szénbányászat és textilipar válsága ijesztően emelkedik. A világháborúban diadalmas Anglia belesodródik a tartós munkanélküliség állapotába. A világháborút követő gazdasági harc két államot tépáz meg a legerősebben: a hatalmas Angliát és a kicsiny, gyöngye Ausztriát. Azok az osztályellen-tétek, amelyeket az angol gazdaság virágzása kora erősen letompított, a háború utáni időben, a gazdasági válság még eddig Angliában alig elért mélységében csaknem úgy kiélesednek, mint az európai szárazföld államaiban. Ezt a kiélesedett osztályharcot szemléltetve tükrözi a konzervatív kormány *szakszervezeti törvénye*. A szakszervezeti szabadság hazájában gondoskodnak a sztrájk törvényes védelméről, törvényes eszközökkel nehezítik meg az általános sztrájk kitörését. Korlátozzák az államhivatalnokok koalícióját. Az új szakszervezeti törvénnyel akarja az angol konzervativizmus a politikai munkásmozgalmat is harc-képtelenné tenni. A szakszervezetek járuléka volt a fő anyagi forrása az angol munkáspártnak. Politikai járulékot a szakszervezet csak akkor vonhat le, mondotta ki az új törvény, ha ehhez a szakszervezeti tag kifejezetten hozzájárul. A reakció a politikai osztályharc ellen széles munkástömegek politikai közömbösségét mozgósítja. Az eredmény: a munkáspárt elveszti körülbelül másfélmillió tagját, taglétszámának csaknem 40%-át.

Az angol bíróságok osztályítéletei, a hírhedt Taff-Vale- és Osborne-ítéletek, amelyek a szakszervezeti szabadság ellen irányultak, vitték a háború előtt legjobban előre az önálló munkásmozgalom ügyét. A felülről megindult osztályharcra volt válasz a munkásosztály öntudatának ébredése. A háború után a konzervatív kormány szakszervezeti törvénye veszi át az osztályítéletek szerepét. A közömbös tömegek anyagi támogatásától sikerült a munkáspártot megfosztani. De ez a veszteség csak muló volt. A konzervatív uszítók támadása a politikailag közömbösek jelentős részét felrzza kábultságából.

De a világháború nemcsak gazdasági következményeivel hajtja előre az angol munkásosztályt a politikai önállóság és a szocialista célkitűzés útján. A világháborúnak volt egy esomó közvetlen politikai hatása is, amelyek mind hozzájárultak az angol munkásosztály homályos politikai öntudatának megvilágosításához. A világháború, hirdette teli tudóval a háborus uszítók propagandája, bevezetője lesz a gazdasági jólét és a politikai igazságosság korszaká-

Cs. Wallerhausen Zsigmond: metszet

nak. A beígért aranykor helyett beköszönt a gazdasági nyomorúság s a megújuló fegyverkezés vaskorszaka. Az új világháború lehetősége a lezajlott világháború gazdasági és politikai veszélyeit fokozott mértékben jelenti. Ezért a háboruellenes hangulat a világháború után még eddig nem látott erővel kapja meg az angol munkástömegek lelkét. Az angol munkáspárt politikai pártoknak, szakszervezeteknek és egyéni tagoknak az összefoglalása. A nagy munkáspárt egyik része, a független munkáspárt volt a háboruellenes küzdelemnek igazi lelke a világháború alatt. Vezetőinek és tagjainak sok üldözésben volt emiatt része. De erre vezethető vissza a pacifista szocialisták mind jobban növekvő népszerűsége a világháború után. A háború elhárításának legfontosabb eszközét az angol munkásság közvéleménye a világ nemzetközi megszervezésében látja. Az a párt, amelyik leghatározottabban foglal állást a nemzetközi kapcsolatok kiépítése, a nemzetközi szolidaritás gondolata mellett és a háború ellen, a munkáspárt. Így rázza fel a világháború abból a kábulatból az angol munkáosztály lelkét, amelybe a múlt század kivételes gazdasági fellendülése ringatta. Mind erősebben élesedő osztályöntudat, nemzetközi szellem és szocialista gondolkodás termése sarjad fel a világháború vetése nyomán. Nem véletlen, hogy 1918-ban, a világháború végén lesz az angol munkáspártból, amely eddig csak a munkásérdekek önálló képviselőjét hirdette, kifejezett szocialista munkáspárt.

Már ez a kép is, amelyet eddig az angol munkásmozgalom fejlődéséről festettünk, ennek a mozgalomnak számos, az európai munkás-

mozgalom kialakulásától elütő vonását fedi fel. Angliában a szakszervezeti mozgalom korábban fejlődik ki, mint az önálló politikai mozgalom. Németországban és az európai kontinens nem egy más államában ennek a fordítottját látjuk. A politikai munkáspárt Angliában valójában a szakszervezeti harcoknak egyik eredménye. Az angol munkáspárt tagjainak óriási többségét, körülbelül 90%-át, a szakszervezetek szolgáltatják. Ezért a párt Angliában nem az a mindent átfogó politikai és kulturális szervezet, mint az európai kontinens német mintára kialakult pártjai. Nem szellemi örököse az egyháznak, csak egyszerű eszköze a politikai harcoknak, amelyek a tömegekkel elsősorban a választás idején jut érintkezésbe. Normális időkből a parlamenti frakció jelenti voltaképp a pártot.

De a munkáspártnak nemcsak keletkezése s szerepe más Angliában, mint az európai szárazföld legtöbb államában. Az a történelmi környezet, amelynek születését és fejlődését köszönheti, kihat az egyházhoz és az állam tradicionális hatalmaival való viszonyára. Angliában az uralkodó anglikán egyház mellett a szabad egyházak egész sora folytatott versenyt a hívők lelkéért. Az egyházaknak ez a régóta tartó szabad versenye idézi elő, hogy a kereszténység nem merevedik az uralkodó osztályok ideológiájává, az osztálynyomás eszközévé. A hívők lelkéért folytatott versenyben az egyházaknak számolniuk kellett a vagyontalan osztályok lelki világával. A szocializmusnak első ideológiai próbálkozásai az újkori kapitalizmus kezdeti korában az evangéliumi kereszténység szólamait használják fel.

munka

A kontinensen a munkásmozgalom rendszerint a politikai jogokat monopolizáló osztályok, nem egy országban a félig-meddig feudális hatalmak elleni küzdelemben nő fel, válik komoly politikai erővé. Harc a munkásosztály politikai jogaiért, *politikai offenzíva*, ez az a történelmi helyzet, amelynek a kontinens legtöbb munkáspártja létét köszönheti. Az angol munkásosztály pártját *politikai defenzívában* építi ki. A munkásosztálynak egy csomó politikai és szakszervezeti joga van már akkor, amikor pártja megalakul. Ezek a jogok részben az angol chartizmus hőskorára vezethetők vissza, a forradalmi harcokra, amelyek azonban a gazdasági konjunktúra és a lassu fejlődés idejében kivesztek a munkásosztály politikai öntudatából. Kivétel az állapotok, kemény üldözések, brutális osztálynyomatás korszakát az angol munkásmozgalom politikai önállóságának idejében nem élte át. Mióta a munkásosztály él és működik, a parlament Angliában nem pusztá szöszék, agitációs és propagandisztikus lehetőség, hanem egyedüli ura és alakítója az angol politikai életnek. Míg Európaszerte a legtöbb szocialista párt a politikai üldözés, börtönbüntetések és emigrációk korszakában acélosodik meg, küzdelmének jeletékény részét parlamenten kívül vagy olyan parlamentekben folytatja, amelyek fügefalevelei a dinasztikus és feudális politikai hatalmaknak, Angliában a munkáspárt születése olyan időre esik, amikor a dinasztia politikai sulya már semmi, a feudális hatalmak szerepe csekély, a politikai szabadságjogok és a demokrácia rég felváltotta az üldözésnek, a szabadságjogok hiányának történelmi korszakát. Az angol munkásmozgalom fája egészen más talajban, más éghajlati viszonyok között nőtt fel, mint a kontinentális munkásmozgalmak fái. Ennek a munkásmozgalomnak fejlődéstörténete világossá teszi, hogy *minő képtelenség* volna az angol munkásmozgalom egészen elűtő történelmi környezetében kifejlődött módszereit *utánozni* olyan országokban, amelyeknek munkásmozgalma a feudális hatalmak elleni küzdelemben nőtt fel és fasiszta vagy félfasiszta hatalmak nyomása alatt tengeti életét.

De a kapitalizmus nivelláló erejét bizonyítja, hogy minden eltérés ellenére mind erősebben mutatkozik az angol munkásmozgalomnak az egész munkásmozgalommal való *közössége*. Az a köntös, amelyben az angol munkásmozgalom feltűnik, sokban eltérő az európai szocialista pártok ruhájától. De az osztályharc teste, melyet a ruha csak fed, Angliában is ugyanaz, mint az egész világon. Osztályharcról ott kevesebb szó esik, mint nálunk. De a munkásság épüvív sztrájkokat, épüvív harcol a kapitalista politikai pártok ellen, épüvív küzd szövetségei révén a drágaság ellen, mint a többi szocialista pártok Európaszerte. Az angol munkáspárt kétségtelenül a reformizmus felé hajlik. De azért a

koalíciós kormányzattal szemben az angol politikai élet sajátossága következtében ott erősebb ellenszenvvel találkozunk, mint Európa nem egy szocialdemokrata pártjánál. Szocialista céki tüzések még a közelmúltban nem voltak népszerűek az angol munkásság széles tömegei előtt. Ma már a gazdasági válságból, különösen a tartós szénkrizisből a szocializálásban látják az angol munkások a kivezető utat. Az agrárkérdés szocialista megoldása, melynek Angliában a radikális polgárság körében is vannak hívei, valószínűleg hamarosan be fog következni. Anglia maga a világ egyik jelentős részének uralkodó állama. A munkáspárt hatása alatt az angol munkásság széles tömegei a világbirodalom népeinek elnyomását igazoló imperialista ideológiától elfordulnak és a nemzetközi megértést és szövetkezést követelő eszmeáramlat hatása alá kerülnek. Az angol világbirodalom szocializálása, amely felé vezető legfontosabb lépés India önkormányzata és az angol világbirodalom népszövetségének egy valódi népszövetség kereteibe való beillesztése, ez a munkáspárt nemzetközi politikai programja.

Nyilvánvaló, hogy a munkáspárt *kisebbségi* uralma, amelyik csak erős korlátozással engedí érvényesülni az angol munkásmozgalomban rejlő nemzetközi és szocialista tendenciákat, csupán egyik bevezető lépése az angol szocializmus győzelmének. Közvetlen hatásánál talán még fontosabbak távolabbi kihatásai. Abban a háboruban, amelyet a fasiszta reakció folytat a munkásmozgalom ellen, ezt a győzelmet, a világ munkásmozgalma teljes joggal úgy tekinti mint a szocializmus egyik nyert csatáját. S a nyert csata növeli a küzdő tábor biztonsági érzését és csökkenti az ellenségét. Különböző országokban nem egyformán hatnak a győzelmek és vereségek. Az első orosz forradalom távolhatása Ausztriában az általános titkos választójog, Magyarországon Kristóffy elvetelt választójogi kísérlete volt, a második orosz forradalom földosztásáé a balti országokban, Kelet-Európában mélyreható földreform, Magyarországon Nagyatádi agrártörvénye. A szél eljutott mindenüvé, a vitorlák nem voltak egyenlők. Aki nem érzéketlen a politikai légáramlatokkal szemben, az érzi, milyen mozgásba hozta most az angol légnyomás a politikai levegőget.

Az angol munkásmozgalom folyton növekvő nemzetközi szerepe teszi különösen jelentőssé a Labour party választási győzelmét. Közvetlen hatásainál fontosabbak a munkáspárt választási diadalának távoli hatásai. Valamennyi távolbáhatásánál jelentősebb az a szuggesztív erő, amelyik a munkáspárt választási győzelméből *Amerika* felé sugárzik.

A világ vezető gazdasági hatalmának, az Amerikai Egyesült Államok munkásmozgalma ma körülbelül olyan helyzetben van, mint az angol munkásmozgalom a munkáspárt születése

előtt. Az Egyesült Államokban vannak szocialista szekták, de nincs szocialista tömegmozgalom. A munkásság széles tömegei nem ébredtek még politikai önállóságra. A szocialista elnökjelölt a legutóbbi elnökválasztáson csak néhány százezer szavazatot kapott. Az egyetlen munkásszervezet, amelynek az amerikai társadalmi és politikai életben valamelyes jelentősége van, a *szakszervezet*. De az amerikai szakszervezetek is jelentőségükben messzire elmaradnak az angolok mögött. Bárha Amerika ipari munkássága számosabb, mint Angliáé, az amerikai szakszervezetek szövetségének körülbelül három, az angoloknak körülbelül négy millió tagja van.

Azok között az okok között, amelyek Amerikában a szocialista munkásmozgalom fejlődését hátráltatják, nyilvánvalóan egész csomó olyan körülmény is szerepel, amilyennel más országokban, Angliában sem, találkoztunk.

Gondoljunk csak a rabszolgaság és a kivándorlás okozta *nemzeti és faji* különbségekre, amelyek Amerikában a tanult és tanulatlan munkás közötti szakadékot rendkívüli mértékben kimélyítették. A tanulatlan munkásokból álló tömege a bevándorlóknak, továbbá a négernek csak egy kis mértékben tagjai a szakszervezeteknek. Csupán a ruházati iparban sikerült hatalmas szakszervezetet alkotni, amelynek nagyrészt bevándorlók a tagjai és amely felépítésében és módszereiben igen közel áll az európai szakszervezetekhez. Az amerikai politikai élet sajátos szerkezete is sokban gátja a munkásmozgalomnak. A munkügyi törvényhozás nem birodalmi ügy, hanem az egyes szövetséges államok ügye. Ha valamely állam szociálpolitikai téren merész lépést tesz, akkor a törvényt megsemmisítik a bíróságok. S a bíróságoknak az alkotmányban gyökerező jogköre egyik legkomolyabb kerékkötője az amerikai társadalmi haladásnak. A különböző államok *szociálpolitikai törvényhozásának* teljesen *elütő* jellege megakadályozza Amerikában a munkásmozgalom számára az egységes szociálpolitikai célkitűzéseket, az egész birodalomra kiterjedő, politikailag egységes munkásmozgalmat.

De a munkásosztály politikai hatalmát olyan társadalmi erők is gyöngítik, melyek munkáját az angol politikai élet történelmi szemléletének folyamán volt alkalmunk megfigyelni. Valamikor az angol munkásság haladt, ami a gazdasági jólétet, magas munkabérekkel, az egész világ munkásságának az élén. Ma az amerikai munkásság. Volt idő, amikor a szabad föld nagy mennyisége, az önálló földműves existenciá alapításának lehetősége emelte az amerikai munkás bérnívóját. Ma az európai válsággal szemben mutatkozó tartós *amerikai konjunktura* az, ami az amerikai munkás életmódjának a szintjét az európai fölé emeli. A konjunktura nyújtotta

előnyöket legelsősorban a tanult, szervezett munkás használja ki. Az amerikai tanult munkás kivételes gazdasági helyzete a legfőbb akadály a egységes osztálytudat kialakulásának Amerikában. Amerikában sohasem voltak rendi ellentétek. Az ország régi demokráciája is hozzájárult bizonyos mértékben az osztályellentétek leplezéséhez. Ezek az okok magyarázzák meg a *céhszerű* amerikai szakszervezeteknek a *közép- és kisiparban* a munkáltatókkal való békés együttműködését. Ezzel a békés együttműködéssel szemben a *nehéziparban*, ahol a tanulatlan munka szerepe jóval nagyobb, a szakszervezetek ellen a nagytőke véres harcot folytat. Gazdasági béke a középipar jelentős részében, tobzódo gazdasági harc a nagy-, különösen a nehéziparban, a gazdasági demokrácia bizonyos mértéke a középiparban, kegyetlen gazdasági feudalizmus a nehéziparban — ez az amerikai gazdasági élet képe. A konjunktura ma még erős akadály a munkásmozgalom egységes kialakulásának. De a konjunkturát Amerikában is követni fogja a gazdasági válság. S az amerikai mozgalom jövője szempontjából döntő fontossága van annak a ténynek, minő lelki hatás alatt fog állni Amerika munkássága a bekövetkezendő válság idejében.

Az az elterjedt nézet, hogy Amerikában nincs osztályharc, egyike az Egyesült Államokról elterjedt tévhitek. Az amerikai nagytőke kimételetlenebb, brutálisabb osztályharcot folytat a munkásság szervezkedési szabadsága ellen, mint az európai államok kapitalizmusa. Detektívirodák, amelyek állandóan figyelik a munkásokat, felfegyverzett gyári csapatok, amelyek vérbe fojtják a sztrájkokat, ennek az osztályharcnak az eszközei. Sztrájkok nyomán feltűnő véres, halálos kimenetelű harcok nem ritkák az Egyesült Államokban. Az 1912-es nagy szénstrájkjánál 25 sztrájk-törő esett el. A nehézipar nagy sereg sárga üzemi szervezetet alapított s a szakszervezetekbe való belépés tilalmát szerződésileg kiköti. Az ilyen szerződéseket *sárga kutyaszervezetnek* nevezi az amerikai munkás. A korbács mellett ott van a mézes kenyér. A munkás, aki kötelezi magát, hogy nem lép be a szakszervezetbe, sokszor kis részvényt kap, amelyhez rendszerint nem fűződik szavazati jog vagy biztosítási kötvényt, amely azonban hatályát veszti, ha a munkás elhagyja munkahelyét. A nagytőke óriási hatalmával szemben ott a részekre szakított munkásosztály, amelyben visszatükröződnek nemzetek, fajok, az Észak és a Dél, a tanulatlan és a tanult munka ellentétei. A céhszerű szakszervezeteknek, amelyek a vasutak kivételével alig hatoltak be a nagyüzembe, át kell alakulniuk modern szakszervezetekké, a szakszervezetnek meg kell nyerniük a tanulatlan munkást, a munkásságnak harcolnia kell szociálpolitikáért és munkásbiztosításért, a bírói hatalom korlátozásáért, amely uton-útfélen be-

munka

avatkozik bérharcoknál a tőke javára — ezek az amerikai szakszervezetek belül a reformtörekvések legfőbb célkitűzései. (A szindikalista s az ezeknél is jelentéktelenebb kommunista irányzatokról nem számolok be, ezeknek a súlya egyelőre igen csekély). Miután a szakszervezeti téren a mammut-kapitalizmus még félelmetesebb ellenfél, mint a politikában, Amerikában is mindinkább felmerül a szervezkedési szabadságáért küzdő *önálló munkáspárt* gondolata.

Európai eszmeáramlatok hatottak jelentős mértékben az angol munkásmozgalom önállóságának kifejtésére. Az európai szocializmus mintaképe lebegett a független munkáspárt vezetői, a munkáspárt megalapítói előtt. Európai példák hatása elől nem zárkozhatik el Amerika sem. Legnagyobb hatása a politikában mindig a *sikernek* volt. Az angol munkásmozgalom sikere, amelyik a világ leghatalmasabb birodal-

mának vezetését magához ragadja, előreláthatóan hatni fog arra az amerikai munkásmozgalomra, amelyet a nyelvi és kulturális közösség kapcsai fűznek Angliához. Az a kétségtelen siker, amelyet a progresszív párt ért el, a mostani elnökválasztást megelőző elnökválasztásnál, jórészt az első MacDonald-kormány számájára írható. Ha a második munkáskormány nagyobb sikerekre tekinthet majd vissza, mint az első s különösen ha az angol munkáspárt elnyeri a parlament többségét, akkor tartósabb és mélyrehatóbb lesz a hatása Amerikában, mint az első munkáskormányé volt. Szocialista módon kormányzott világbirodalom komoly lépés a szocialista világ felé. S a szocialista munkásmozgalom feltartóztatatlan diadalmi utját érezni fogják a világ minden táján. A világ minden olyan táján, ahová a kapitalista gazdasági rend eljutott hódító utján.

R. Z.

AMERIKA NEMZETISÉGI ARCA

I.

Néhány esztendővel azelőtt a „Cleveland Foundation» nevű társadalomtudományi társaság megbízásából tanulmányokat folytattam a bevándorlók körében. Cleveland erre megfelelő talaj volt, amennyiben az egymilliókétszáz ezer lakosságu város hetvenöt százaléka bevándorlókból vagy pedig bevándorlók leszármazottaiból áll. Ezernél több bevándorlóval folytattam beszélgetést, tizennégy nemzetiségi csoport körében szereztem adatokat s két lényeges következtetésre jutottam: 1. Amerikában nincs nemzetiségi kérdés a szó európai értelmében. 2. A bevándorlók túlnyomó része csak földrajzilag és gazdaságilag van Amerikában.

Ebben a cikkben ezt a két megállapítást akarom megmagyarázni. Hogy a fent említett következtetést megértsük, elsősorban tisztában kell lennünk azzal, hogy az amerikai Egyesült-Államok sem mentesek a „fajelmélet“ problematikus bajnokaitól. Ebben az esetben nemcsak a *Ku Klux Klan* mindinkább elhalványuló sötét és ostoba befolyására akarok utalni, hanem a „tudományos“ *Ku Klux Klan* exponensekre, akiknek alapvető elméletük, hogy az „északi“ fajok mindenképpen kívánatosabbak a déli s délkeleti európai bevándorlóknál. *Madison Grant*, *Lathrop Stoddard*, *Henry Fairfield*, *Osborn* a legismertebb „tudományos fajvédők“ Amerikában, akik tragikomikus erőlködéssel szégyenítik meg a becsületes értelmet. Nemrégiben egy amerikai szociológus találóan mutatott rá, hogy Kaliforniában az elmúlt hetekben vagy száz cseh, tót és lengyel származású bevándorló vette ki amerikai polgárlevelét, s Vadlicsekből Watts lett, Kollárból Keller és Mikevsky-

ből Mc. Bride. S az illető szociológus a fajvédők komolyságának igazolására megjövendölte, hogy száz év múlva ezeknek a szláv származású amerikaiaknak leszármazottai alkalmassá válnak, „vért ontanak majd angolszász származásuk bebizonyítására“.

De függetlenül a fajvédők okoskodásától, egy bizonyos: a bevándorlók és a négerek problémája feltétlenül foglalkoztatja azokat a gondolkodó amerikaiakat, akiket jóhiszeműen érdekel az ország jövője. Tény, hogy az angolszász hagyományok ereje mindinkább csökken, ám-bátor az ország intellektuális életében még mindig erősen érvényesül. Tény, hogy a különböző vérkeveredések új embertípust eredményeznek. Tény az is, hogy a bevándorlók gyermekei a legtöbb esetben tudatlanok szüleik európai multját illetően, s nem egy esetben határozottan nyers parvenü fölényeskedést tanúsítanak a rágógumiban és moziban járatlan elődeikkel szemben. Szóval tagadhatatlan, hogy olyan Amerika van kialakulóban, amely — a megszigorított bevándorlási törvény segítségével — a *homogén jelleg felé törekszik*, s ha a bevándorlási törvény érvényben marad, akkor három-négy nemzedéken belül ez a nemzeti egység esetleg meg is valósul.

II.

Beszélgünk a jelenről. Miért nincs nemzeti-ségi kérdés az amerikai Egyesült Államokban? A magyarázat kettős: 1. a bevándorlónak nincsenek kollektív amerikai hagyományai, ennél-fogva, ha nacionalista érzésű, álmait hazaküldi; 2. sorsa boldogságát vagy boldogtalanságát kizárólag gazdasági eredményei határozzák meg.

Nem véletlen, hogy Masaryk, az amerikai tótok megszervezésével valósította meg a csehszlovák köztársaságot. Nem véletlen azért, mert ami nemzetiségi öntudat a tótokban volt, az hazafelé gravitált s legfeljebb kibaszálta az amerikai életnek csehszlovák szempontból vett taktikai előnyeit. Nem véletlen, hogy az ir köztársasági mozgalom évtizedeken át Amerikából merítette leglényegesebb erejét. Szóval az amerikai élet gazdasági követelményei s a bevándorlók nemzeti szempontból vett gyökértelensége egyszerűen kizárják a nemzetiségi öntudatnak olyan értelemben vett kialakulását, hogy az elkülönítési mozgalomra vezethetne Amerikával szemben. Amerikai szempontból a bevándorló első sorban munkás, azután „erkölcsi anyag”, amelyet reformálni kell, „amerikanizálni” kell; ami benne nemzetiségi öntudat, az az amerikai őrisáknak szemében annyira jelentéktelen és ártalmatlan, hogy alig kell figyelembe venni.

És most válaszoljunk erre a kérdésre: mi a magyarázata annak, hogy a bevándorlók tulnyomó százaléka csak földrajzilag és gazdaságilag van Amerikában? Erre a kérdésre a válasz rendkívül egyszerű: marxi gondolkodás nélkül is meg lehet állapítani, hogy aki életének majdnem kizárólag csupán gazdasági uttörője, az vagy nem ér rá a kulturális alkalmazkodás folyamatával törődni, vagy pedig képtelen arra, hogy megszokott, örökölt, beléjenezveit előítéleteinek abroncsait lerázza magáról. Az átlag-bevándorló sorsa: megkeresni a dollárt, s ha meg tudta keresni (ami nem éppen mindennapi jelenség) akkor kitalálni a módját annak, hogy miként költse el csak egy részét. Semmi sem foglalkoztatja jobban a bevándorlót, mint a holnap, mert semmi sem bizonytalanabb a holnapnál. S akit majdnem száz százalék erejéig az foglalkoztat, hogy lesz-e holnap munkája, kenyere, szállása, attól vajmi nehéz megkivánni, hogy mesterkéltséggel beavatkozás nélkül teljesen beleélje magát az amerikai életbe. Ebből következik, hogy a magyar vagy lengyel vagy olasz negyedben, élő bevándorló a legtöbb esetben ugyanazzal az idegen érzéssel kerül a városnak kimondott amerikai negyedébe, mint amilyen idegen érzés kíséretében a csallóközi vagy az alföldi földmunkás végigrója a körut kövezetét Budapesten. S ugyancsak ebből következik az is, hogy miért áthidalhatatlan sokszor az ellentét a bevándorló szülők és Amerikában született gyermekeik között: az izlésbeli, a felfogásbeli elkülönödöttség (amelyen legfeljebb enyhít a földrajzi és gazdasági kapocs, de nem tudja megszüntetni) az angolul beszélő gyermekekben azt a meggyőződést váltja ki, hogy ők lesznek a magvetői egy új fajtának, amelynek a multtához semmi köze sincsen. Ha lenne is nemzetiségi probléma Amerikában, a gyermekeknek ez a felfogása teljesen véget vetne ennek a problémának.

Statisztikai kimutatás szerint (1920-iki adatok) az Amerikai Egyesült-Államok lakosságából 6,928.452 a férfi bevándorló, s 5,570,268 a női bevándorló. A férfi bevándorlók közül 3,314,910 amerikai polgár, 1,116,749 kivette első papírját, ami ut a polgárosodás felé, s 2,138,237 még külföldi polgár. A női bevándorlók közül 2,893,787 polgár, 77,532 kivette első papírját, s 2,226,672 külföldi polgár. Ez a statisztikai kimutatás természetesen az ázsiai, afrikai, közép- és délamerikai, kanadai és ausztráliai bevándorlókat is felöleli. Cleveland, Pittsburg, Philadelphia, Newyork, Chicago, a nagy ipari központok nem tipikusak, mert ipari és kereskedelmi jelentőségüknél fogva jóval több bevándorlót foglalkoztatnak, mint a kevesebb anyagi lehetőséget nyújtó mezőgazdasági körzetek. Am, akár amerikai polgárok, akár nem azok, annyi bizonyos, hogy bármennyire idegen erőt képvislenek is az igazi amerikai életben, ugyanakkor tulnyomó százalékuk elszakadt a multtól is.

A tipikus bevándorló — az ember mimikri természetéhez következetesen — feltétlenül megváltozik. Erre rendszeresen akkor ébred rá, hogyha meglátogatja szülőhazáját, vagy ha módjában van ujonnan érkezett bevándorlókkal érintkezni. Még a fajilag legtisztább magyar bevándorló is, aki néhány nemzedékre visszamenőleg be tudja bizonyítani, hogy nincs idegen vér ereiben, olyan átalakulást tapasztal saját magán, amely, ha van képzelete, alkalmat ad neki a csodálkozásra. Nem lett amerikai, de megszűnt európai lenni. Lelkileg Európa és Amerika között él, egy elképzelt Azori szigeten, ahová a mult csak mint vendég kísérheti el. Automobilt akar, mert az automobil szükséglet. Az egyleti életben szerepelni akar, mert a nyáj-ösztöntől nem tud megszabadulni. Italt akar, mert az élet unalmas. Esetleg osztályöntudatos vagy egyházi szervezethez csatlakozik, amelyben meggyőződéssel fejt ki tevékenységet, de alapjában véve keservesen dolgozó proletár, aki gyakran utánozza a kispolgárt s rettentő életharcában érzéketlen lesz az ideálokkal szemben.

Nyilvánvaló, hogy Amerikának nincsen nemzetiségi problémája. Vannak szociális problémái, melyeknek a mai társadalmi és gazdasági rend keretén belül való megoldásában hisznek az amerikaiak és bevándorlók milliói. Vannak kulturális problémái, amelyeknek lényege, hogy mit tanuljon Amerika Európától s mit adhat Amerika Európának. Van néger problémája, amely megoldhatatlannak látszik. Van bevándorló problémája, amelyet a szigorú bevándorlási törvény leegyszerűsített, de nincs nemzetiségi problémája. Az átlag amerikainak vagy akár Hoover elnöknek is mindegy, hogy a magyarnak fáj-e szülőhazája sorsa s hogy a csehek

munka

örülnek-e mai állapotuknak. Európa messze van; az európai hangyabolyhoz nem szabad hozzányulni. Ha a bevándorlók szentimentálisan ragaszkodnak nemzetiségükhöz, ez az ő örömük vagy szórakozásuk; ha az amerikai politika szempontjából értékesíteni lehet őket, ez rendben van. *A fontos: általában hasznosak-e amerikai szempontból? A fajvédők féltik az ország*

„erkölcsi és vérbeli” tisztaságát; a gyárosok és a bányatulajdonosok viszont tudják, hogy a bevándorló jó munkaerő. Hiába, a bevándorló esetében mégis csak az a leglényegesebb érték-meghatározó, hogy használható-e a gyárban vagy a bányában. A gyermekek amúgy is amerikaiak. S az utódoknak angol neviük lesz.

(Cleveland, Ohio.)

Reményi József

NŐI TESTKULTURA

A dolgozó nő megjelenése, gazdasági elhelyeződése, új életberendezése felvetette a női testkultura problémáját.

Mi a női testkultura feladata? Kétségtelenül az, hogy a női testet már gyermekkortól kezdve a test törvényei szerint harmónikusan fejlessze, a nőt az anyaság hivatására és munkájának végzésére fokozottan alkalmassá tegye. Az új nő e mindkét nagy kérdése az osztályhelyzet és kollektivitás problémájába torkollik, a női testkultura tehát — mint a testkultura általában — feladatát csak akkor teljesíti igazán, ha hozzájárul a dolgozó nő osztályhelyzetének tudatosításához és a kollektív életérzés kifejtéséhez.

Ha azt nézzük, hogy ebből az ideálból a mai napig mi valósult meg, csak törekvéseket és rész-megoldásokat találunk, de semmiesetre sem oly kész eredményeket, amelyek a maguk teljes egészében felhasználhatók lennének.

A különböző ritmikus rendszerek (Laban, Bode, Dalcrose, Loheland stb. stb.) a női test mozgásának esztétikai kiképzésére és a belső egyéni élményeknek mozgás útján való „művészi” kifejtésére törekuszenek. Hogy e céljukat elérhessék, a női testet külső, önkényes esztétikai elképzelések szerint egy egyoldalú rendszer szolgálatába állítják, elhanyagolva a test és a szervezet követelményeit. Társadalmilag e rendszerek főképpen azokra a női rétegekre támaszkodnak, amelyek kenyérkereső munka gondjától mentesen idejük javát ennek szentelték (egyes rendszerek még az állandó és elkülönített együttélést is megkívánják). Ezek a rendszerek tehát az egyéni, esztétikai testképzést művelik, individuális lelki tartalmakat akarnak kifejeztetni. Ezek a törekvések tehát egyáltalán nem felelnek meg a testkultura ideáljának és csak néhány mozdulat és gyakorlat az, amit céljainkra belőlük felhasználhatunk.

Fejlettebb ezeknél a Mensendieck-rendszer, amely már a test követelményeiből indul ki, azonban célját még mindig csak az individuális tornáztatásban tudja elképzelni, egyéni foglalkoztatás az alapja, nem pedig tömegmunka.

További fejlődést jelent Niels Bukh-rendszere, az u. n. mozgásos gimnasztika (nem kizárólagosan női torna), amely a női gimnasztika kérdését mégis majdnem teljesen megoldotta. Főelőnye az, hogy az egész testet anatómiai és biológiai szempontok szerint teljesen átmozgassa, nem hangsúlyozza az egyes egyének testi individualitását, mint Mensendieck, hanem lehetővé teszi és szükségesnek is tartja tömegek együttmozgását. Mélyen jellemző erre a rendszerre, hogy alkotója a dán Niels Bukh

paraszti sorból ered és rendszerével éppen osztályát akarta testkulturához juttatni azáltal, hogy a kemény munkában megmerevedett ízületeket és megvastagodott izmokat lázító gyakorlatainak rendszerével rugalmassá és hajlékonyá tegye. Ez mutat rá a rendszer nagy szociális jelentőségére; míg az előbbi rendszerek elsősorban a pihent emberek számára valók, s ez a munkájában elfáradt ember számára készült, s ez áll a szellemi munkában elfáradt emberre is, mert változatosabb, játékosabb, fesztelenebb, mint minden más rendszer. Rendkívüli előnye végül, hogy a tornát a könnyű atlétikával és a játékkal kapcsolja s ezáltal a test foglalkoztatásának teljességét adja.

A kamaszkorban (12—14 év) a két nem gimnasztikája eltér egymástól. A kamaszkorig pedagógiai szempontból is előnyös volt a mindkét nembeliek közös tornája; itt már szükség van a női torna speciális metodikájára. Ez a kor a testi és lelki fejlődés legkritikusabb szakasza, s ezért talán a pubertás kora az, mely leginkább rászorul a helyes gimnasztikával való alátámasztásra. A leánygyermeket e korban fáradékonyaság, lúsiaság, görnyedt testtartás jellemzi. Ezért a mellkas fejlesztése, vállöv, karok erősítése válik szükségessé. Ugyanakkor előtérbe lép a has-, csípő- és lábizmok foglalkoztatása, ami az anyaságra való előkészítés szempontjából fontos. Ez a szempont azután a női tornában mind fontosabbá válik, úgy, hogy tizen-nyolc éven felül, amikor a nő testi fejlődése befejezéshez közeledik, a felsőtest foglalkoztatása mindinkább mellrendelt szerepet játszik.

A női testgyakorlásnak két speciális egészségügyi problémája van, a menstruáció és a terhesség. A menstruációnál mindenekelőtt az a kérdés merül fel, abba kell-e hagynia a nőnek erre az időre a rendszeres testmozgást, avagy sem. E kérdésre nehezen lehet általános érvényű szabályt felállítani, minthogy ezt mindig a nő egyéni közérzete szabja meg. Általánosságban a mozgás (természetesen túlzás és erőltetés nélkül) nem ártalmas. Akinél azonban a m. különösebb rosszulléttel és fájdalommal lép fel, helyesen teszi, ha az első két napon minden fölösleges mozgástól tartózkodik. Mindenkire nézve ajánlatos azonban, hogy a m.-t közvetlenül megelőző időben erősen tornázzék és sok hasizomgyakorlatot végezzen.

A terhesség időszakának is megvan a maga speciális gimnasztikája, amely a szülést lényegesen megkönnyíti. Ez a gimnasztika azonban már nem történhet csoportban, hanem egyénileg, a speciális gyógytornától eltekintve ez az egyéni torna egyetlen jogosult esete. Ennek oka az, hogy a gimnasztika

a köz érdeke megkivánná a nagybirtok eltűnését, politikai, osztályhatalmi érdekből még ma is fenn tartják ezt a nagybirtokot. Mint kell küzdeni ellene, erről csak a ködös demokrácia hangoztatásával és a kisbirtokot teremtő földreform kívánásával felel Szabó Bertalan. Félig kimondott szavakkal az «anarchisztikus, a felelőtlen magántulajdon» megszüntetését követeli. Ugyanesak félig kimondott szavak jelentkeznek a szerkesztő Fábrián Dániel cikkeiben. Bár Jászi Oszkár dunakonföderációs terveivel megegyezik, végkövetkeztetésében mégis ellene fordul. Euróázsiai tervei (Keleteurópa és Ázsia egyesítése és közös államba hozása, kulturális egységbe foglalása elsősorban Amerika terjeszkedése ellen) erőszakoltak, önkényesek. Önkényes az a megállapítása is, hogy a parasztlélek minden kulturának az alapja. Furcsa orvoslása a közgazdasági és társadalmi válságoknak az a kijelentése, hogy «le kell rombolni a külvárosokat, mert abból született meg az a borzalmas kaotikus kultúra, ami végigbetegíti ezt a szerencsétlen Európát». Szerinte a kertváros a segítség! Valóban milyen egyszerű megoldása a kulturális válságnak!

Mindez újból csak azt mutatja, hogy a «magyar föld» problémája, a magyar falusi proletár problémája végre előtérbe került. Az itt tárgyalt két könyv nem segít sokat e problémák megoldásához, de a válság felmutatására szükséges, a kérdés napirenden való tartására és köztudatba vitelére alkalmas. Felfogásukban gyakran antiszociálisak, sőt antiszociális is, olykor egyenesen reakciós, megállapításuk van az ipari fejlődés teljes számonekivül hagyása, a nacionalista elemek nevétséges túlzása messze tolják őket a megoldástól. Mert a megoldás nem lehet és nem lesz más, úgy a magyar, mint a külföldi «parasztkérdésben», mint-hogy a földmivelésbe lassan bevonul a gép. Amerikában ez már nagyrészt végbe is ment és a «föld- ipar» forradalmasítása az átszervezett termelés és társadalom átszervezése keretében nem lesz majd eltérő probléma.

Az «őstermelés» iparosodása, gépekkel végzése közelebb fogja hozni egymáshoz a falu és város proletárságát. És ők majd együttes erővel megoldják a problémákat, mihelyt elég erejük lesz hozzá és itt lesz a cselekvés történelmi pillanata.

Nádass József

KÖZÖS NYELV — KÖZÖS ELV

cimmal most jelent meg egy kis propaganda füzet Tieder Zsigmondtól, a Magyarországi Eszperantista Munkások kiadásában. A magyar irodalomban eddig még nem volt ilyen egységes koncepciójú munka a munkásezperantista mozgalom célkitűzéseiről. Sok statisztikai adattal felszerelve, a füzet meggyőzően beszél az Eszperantó nemzetközi nyelv szerepéről és jelentőségéről a munkásmozgalom sokfelé ágazó területein, így a párt-, szakszervezet-, ifjumszervezet és nőmunkás mozgalomban.

Bevezetőül a nemzetközi nyelv fejlődésének történetét vázolja a szerző, azután az Eszperantó nyelv keletkezésének szükségszerűségét indokolja meg. Külön kiemeli az Eszperantó fontosságát a békemozgalom és a munkásmozgalom szempontjából

és röviden ismerteti a magyarországi eszperantista mozgalom történetét is és külön fejezetben beszél a nemzetközi eszperantó intézményekről. Sok érdekes anyaggal bizonyítja be a szerző, hogy az eszperantista munkásmozgalom erősen terjed mindenütt a világon és ma már szerves része az egyetemes munkásmozgalomnak. A munkásság haladó rétege kezdi már felismerni mozgalomunk nagy prospektívákat megnyitó jelentőségét és igyekeznek azt elsajátítani és felhasználni a nemzetközi érintkezésben.

Praktikus munkát végzett Tieder Zsigmond. Figyelmébe ajánlom kis füzetét mindazoknak, akik komolyan érdeklődnek a munkásezperantista mozgalom iránt.

Halka László

ILJA EHRENBURG: MOSZKVAI SIKÁTOR (Pantheon)

Az irodalom ma a regény felé mutat. Mégis, még a regény is krizisszerű átnyergelésen ment és megy át. A polgári, realista és naturalista regény egysége megbomlott. Megbomlott a minden szétziláltsága mellett is meglévő formaegysége és a tényeknek és érzéseknek az a szintézise, melyet például a francia regény olyan tökéletesen megvalósított. És ezzel szétbomlott a regény műfajbeli egysége. Ez a bomlás a regénynek két irányba való fejlődését vonta maga után. Az egyik irány a riportregényben csucosodott ki, a másik irány Franciaországban az impresszionista és pszichoanalitikus regényhez, Németországban az expresszionista regényhez vezetett. Mind a két irányt ezt a bomlási processzust jelenti. A pozitív eredményt felmutató kísérletek, mint például Dos Passos Nagyvárosa, Kassák Angyalföldje és elsősorban Ehrenburg regényei, egyik irányvonalba sem tartoznak és már műfajilag is különböznek a régi értelemben vett regénytől.

Ebben az értelemben Ehrenburg Dosztojevszkij utóda, akinek a regényei már egész mások, mint általában az európai regény. Ehrenburg munkái nem valószerűek, de realisak, a művészet realitásával. Hiszen alakjai, a gyermekgyilkos Pankratov, sánta felesége, Petja, aki bubát talál az ucca tócsáiban és szárnyas teheneken szeretne repülni, a latin igéket mormoló Oswald Sigismundovics, az álomszerű Tanja és Juszik ez a csodálatos, pupos hegedős, elnagyolt, szinte irreális alakok, de a regényen belül elfogadhatóak, megindokolhatóak és megindokolt a mozgásuk is.

A Moszkvai sikátor a lírának és regénynek különös vegyülete, kis túlzással azt is lehetne mondani, hogy végig líra. Így mikor Petja egy érthetetlen «Bubáról» beszél, s az anyja ezért leszidja, az író szinte már dalban medítál az eset fölött.

Egész különös Ehrenburg írói attitűdje. Főléje hajol alakjainak, teljes fölényrel, tehát jó adag iróniával is kezeli őket. De ebbe az iróniába gyönyörű líra vegyül bele és együttérzés minden elnyomással és szenvedéssel. De tud keserűen marni is.

Lázadó és destruktív író. Destruktivitása rombolóbb, mint akár Francéé, mert fiatalabb, elemértársabb. Formája is ennek megfelelően szétfolyó, kötetlen.

Ehrenburgot sokan a baloldalról is anarchiával és káros destrukcióval vádolják, mert a rend ellen lázad. Pedig regényei csak az elnyomáson és megkötöttségen alapuló rend ellen lázadnak, tartalomban és formában egyaránt.

Vas István

GERGELY SÁNDOR: SZÜ

Munkáslévi: Az üzem, amelyben dolgozom, talán az egyedüli a szakmában, hol csupa szervezett munkás van alkalmazva s így érthető, hogy ráérő időnket munkásmozgalmi problémák megvitatásával töltjük el s mindannyian versenyre kelünk olyan megjelent könyvek a megszerzéséért, olyan párt- vagy szakszervezetek életével foglalkozik. Előre feltételezzük, hogy a könyvben a viták folyamán kialakult saját véleményünk igazolását találjuk meg és utmutatást kapunk a jövőre.

Másként volt ez Gergely Sándornak most megjelent könyvével, a „Szu“-val. Versenyünk már nem volt olyan általános és lelkes, mert hiszen mindannyiunk előtt ismeretes Gergely Sándor irodalmi gyengesége és hogy hárman mégis megrendeltük a könyvet, az csak szervezeti titkárunk agilitásának tudható be. Ezenkívül még reméltük, hogy a „Hidat vernek“ óta irodalmi javulást és több mozgalmi ismeretet fog elárulni a szerző.

Azonban reményeim nem váltak valóra. Talán nem tuzok, ha azt mondom, hogy Gergely Sándornak ez a könyve tehetetlenebb, mint az eddig megjelent regényei együttvéve. Remélem, hogy soha többet nem ír könyvet Gergely Sándor, abban a hitben, hogy azt a szocialista munkásságnál elhelyezheti.

Mert a könyv elolvasása után mindenkinek, aki a munkásmozgalomért él és hal, az a véleménye, hogy a munkásmozgalomban a „szu“-t nemcsak azok a megalkuvó párt- és szakszervezeti titkárok jelentik, akiket Gergely Sándor könyvében, oly sok tudatlanságot elárulva leírt, hanem a mozgalom „szu“-i, legkártékonyabb „szu“-i az ilyen irodalmi művek felelőtlen előidézői és a legnagyobb baja a magyar munkásmozgalomnak éppen az, hogy ilyen emberek beleszólhatnak a mozgalomba, sőt olykor, sajnos, meghallgatásra is találhatnak. Az ő céljuk nem a mozgalom erősítése és naggyátétele, hanem szereplési vágyuk, vagy anyagi érdekük kielégítése. Ugy hiszem, a könyv megjelenéséhez nemcsak Gergely Sándornak, hanem környezetének is köze van, annak a társaságnak, akik kedden este Marx egyenes leszármazottjainak tekintik magukat, radikalizmusban felülmulják Lenint, de csütörtökön Ottó királyságáért lelkesednek, vagy a Karácsonyi-palota kertjében táncol szórakoztatják azokat, akik előidézői annak, ami ma Magyarországon van és akik előjárának minden munkásellenes cselekedetben.

Azonban részben örülök a könyv megjelenésének, mert ezt alkalomnak tartom, hogy a munkásság megismerje, kiktől kell elfordulnia és kiket kell köréből kiközösíteni.

Én, aki elvileg legalább ott állok, ahol a Gergely Sándor radikális Balogja, azt mondom, hogy ez a könyv semmiesetre sem alkalmas arra, hogy tisztábbá és kívánatosabbá tegye a mozgalomban való részvételt, mert az elsőtől az utolsó betűig

sérti a szocialista önértéket, kételkedővé teszi a szocializmus győzelmébe vetett hitet, a gyengékből kiöli annak csiréit is és ezzel megerősíti ellenfelünk láborát. Mindezt a magam nevében és társaim nevében is tudomására adtam a szerzőnek, mikor könyvét visszaadtam neki.

Mi, akik ezen a véleményen vagyunk, valamennyien baloldaliak vagyunk a munkásmozgalomban és tudomásul vesszük ellenzékiségünkért egy szakszervezeti elnökünk, mint akár a szakszervezeti tanács statisztikusának a haragját is. De azzal a zavart, tudatlan, káros „baloldalisággal“, amit Gergely könyvéből lehet látni, azzal nem azonosítjuk magunkat, mert a mi radikalizmusunk más mint az övé. A mi radikalizmusunk alapját a mozgalomban való önzetlen munkálkodás, a győzelemért való egységes törekvés hajtja és ha győzünk, az nem egyesek előbbrejutása vagy érvényesülése, hanem az osztálygyőzelem lesz. De az ilyen könyvek, mint a „Szu“, ártalmára vannak a mozgalomnak s mi ezuton is szót emelünk ellene.

Márton Viktor

G. S. „Szu“-ját elolvastuk. Irodalomkritikai szempontból érdemtelennek tartjuk a bírálatra.

Munkásmozgalmi szempontból pedig — aminek érdekében a könyv állítólag íródott — egy véleményen vagyunk a fentebb közölt munkáslévi írójával.

A szerkesztőség

HELYREIGAZÍTÁS

Minden csodálkozás és meglepetés nélkül — hiszen mi mást várhattunk volna — konstataljuk, hogy a 100% szerkesztőségének a lap utolsó számában megjelent cikke a «munka» által felhozott súlyos ténybeli vádakot meg se próbálja cáfolni vagy helyreigazítani, ellenben ugyanakkor rágalmaz hazudik és hamisít. Így:

1 A 100% nyolcadik számában megtámadta Kassákot (jellemzően egy ál-névtelen levéllel), amiért Pozsonyban az u. n. Primáspalota tükörműtermében tartott előadást. Erre a «munka» megírta, hogy pár héttel előbb Gergely Sándor, ugyanott rendezte előadását. A 100% ezt nem cáfolja, de hallgat róla s előbbi támadását nem rektifikálja. Ugyancsak hallgat szerkesztőjének a lap 7. számában megjelent cikkében foglalt buta és antimarkista megállapításáról, hogy t. i. «a proletár világszemlélet az egyedüli fegyver, amellyel a munkásosztály kivívhatja felszabadulását». Szép megállapítás! Nem találunk a 100% 9-10. számában kritikát a magyar miniszterelnök feleségének a Karácsonyi-palotában rendezett pantomimjéről, bár annak egyik főszereplője a 100% munkatársa, Palasovsky Ödön volt — álnéven. Hát ezt is lehet, Tamás elvtárs ur? Véres szájjal osztályharcot üvölni és közben az ellenforradalom tizedik évében a magyar arisztokrácia ünnepélyén résztvenni, sőt oda félrevezetett munkástornászokat is bevenni? (Mellesleg kíváncsiak vagyunk, hogy mit szól ehhez a MTE.) Most legyen ortodox osztályharcos orgánom a 100%! Most leplezze le az állszocialistákat! Elsősorban munkatársát, estéinek rendezőjét, konferanszióját, szavalóját, kiről Gergely Sándor a 100% 5. számában, a 147. oldalon

munka

dicséretektől hemzsegő cikket írt s aki ma is az Alkoholelles Munkásszövetség szavalókórusának vezetője.

2. Tamás Aladár ur igen szépen meghatározza a különbséget egy lap gyorsírója és munkatársa között. Véleményét mi is osztjuk. De már most, eltekintve a „Művészeti lexikon“-ból merített információktól, mely szerint Tamás igenis az Ujság belső munkatársa, kérdezzük: munkatárs-e az, akinek az illető lapban nevével aláírt cikkei jelentek meg? Ebben az esetben Tamás ur világosítson fel bennünket: ő írta-e a neve alatt az Ujság-ban megjelent cikkeket a szürrealizmusról, a dadaizmusról, ő írta-e a neve alatt megjelent verseket és versfordításokat — Pünkössti Andor bevezetőjével —, ő írta-e a „Cinóber első halála“ és „Cinóber második halála“ című novellákat, valamint a „Különös találkozás“ című novellát az Ujság Dekameronjába?, mert ha nem Tamás ur írta ezeket, akkor valaki csúnyán visszaélt a nevével, sőt — valószínűleg — más vette fel ezek után az írók után a honoráriumot is. Erre a kérdésre — amely talán nem lesz azzal elintézhető, hogy szentelenül provokációnak próbálják minősíteni — választ várunk! Sőt arra is választ kérünk, hogy Tamás Aladár, mint az «Ujság» állítólagos tisztviselője, miért nem tagja a Magántisztviselők Országos Egyesületének?

3. Ugyanakkor, amikor fenti tényeket meg se próbálja cáfolni, szörnyű módon nekirugaszkodik a 100% a szaktudásnak és szakértelemnek. Bár megértjük és méltányoljuk ezt a dühöt olyan lap szerkesztője részéről, amelynek minden száma felületességet, tudatlanságot és rosszakaratot árul el, a „munka“ megmarad eddigi álláspontja mellett, ezentul is a lehető legnagyobb szakszerűségre és tárgyi tudásra törekszik, mert hiszi, hogy így eredményesen dolgozik a Tamás Aladár-féle stréberek züllesztő destruálásai ellen.

4. A 100% a legaljasabb módon rágalmoz, lehetőleg úgy, hogy a védekezést — denúciálásnak állíthassa be. Kassák Lajos elvtársat, aki hosszú évek óta lankadatlanul és bátran harcol a szocializmus frontján, agent provocateurnek akarja feltüntetni a tájékozatlan munkásfiatalok előtt. Teszi ezt teljes felelőtlensége tudatában, hiszen régi harcmodorához. Tapasztalatlan fiatalokat fejtel a falnak vinni, míg az igazi vezetők minden kockázattól mentesen a háttérben maradnak — nem egyszer tették meg már ezt.

5. A 100%-nak az az állítása, hogy vannak dolgok, amelyekről a „munka“ írhat, ők pedig nem, tudatos, szemenszedett hazugság. Bizonyítja ezt, hogy soha a 100%-nak és szerkesztőjének semmi-féle összeütközése a magyar uralkodó rendszerrel

nem volt, bár a reakció naponta fogatja le a beugratott munkásokat. De vezéreik bátorságára jellemző, hogy Gergely Sándor azért nem előfizetője a Népszavának — amelyről egyébként más alapon igen jogos a kritika —, mert nem akarja, hogy kellemetlenségei legyenek a háziúrral. Ha ebben valaki kételkedne, az felvilágosításért forduljon dr. Kis Jenő elvtárhoz. Szóval a munkásság éhezzen, nyomorogjon, szenvedjen, kínzásokat tűrjön, életét is kockáztassa, amíg magukcsinálta vezérei félnek a „kellemetlenségek“-től. És hogyan lehetséges az, hogy a Népszavában a „munkát“ és a 100%-ot aposztrofáló, az I. O. B. által aláírt nyilatkozatra a gerinces, százszázalékos 100% rögtön meghunyászkodott, bocsánatot kért, majd hogy kezét nem csókolta Szakács Antalnak, míg a «munka» komoly elvi nyilatkozatának máig sem adott helyet a M. Sz. D. P. napilapja.

6. A 100% hamisít. A „munka“ 8. számában a marxizmus történefilozófiáját tárgyaló cikk többek között a következőket mondja: „A társadalmi fejlődés a történelem *dialektikáján* és nem a történelmi erők *dinamikáján* alapul.“ Egyszerű, tiszta marxista megállapítás. A 100% így idézi ezt a mondatot: „A társadalmi fejlődés a történelem *dialektikáján* és nem a történelmi erők *dialektikáján* alapul.“ Nyilvánvaló rosszhiszemű hamisítás, az idézetet szántszándékkal érthetatlenné torzítja, hogy belekapaszkodhassék.

Befejezésül csak egyet még. Mi nem akarjuk a világföradalmat határidőre leszállítani (felelőség nélkül), mi nem akarunk a beugratott és tapasztalatlan tiatltság falkakergetésével politikai érdemeket szerezni, ellenben komolyan akarjuk a munkásság önmagát felszabadító mozgalmát tisztává, erőssé és harcképesé tenni. De azt hisszük, ennek egyik előfeltétele az is, hogy a 100% fejevertára, a beugratás, tudatlanság, felelőtlenség és rágalmozás eltűnjenek a szocialista mozgalomból.
Justus Pál

A «100%» 9—10-ik száma megpróbálja letagadni vezéreinek a „Bartha Miklós társaság“-ban tett antimarxista kijelentéseit. A „munka“ 8-ik számában megjelent helyreigazításunkat teljes egészében fentartjuk. Nem tartjuk érdemesnek, hogy a hetek után kiagyalt újabb zöltségeikkel és felelőtlenségükkel megfogalmazott frázisaikkal vitába bocsátkozunk. De amennyiben ők úgy kívánnák, hogy állításainkat tanukkal igazoljuk, úgy a „munka“ következő számában hajlandók vagyunk leközölni a vitaestén résztvevők aláírásokkal ellátott s erre az ügyre vonatkozó bizonyító nyilatkozatát.
Z. Z.

munka művészeti és társadalmi havi beszámoló • felelős szerkesztő: kassák lajos • helyettese: nádass józsef • kiadja az Ifjúsocialisták munkaközössége • felelős kiadó: lengyel lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal budapesti, VI., lohel-utca 6. V. 1 • minden közleményért a szerző felel • egyezményes ár: 1.20 pengő. előfizetési ár félévre 6 pengő, egész évre 12 pengő

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN — FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA